

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету

28 серпня 2023 року, протокол №1

Перша проректорка, кандидатка наук з державного
управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

2023 року

м.п.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
навчальної дисципліни
«ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ»
для підготовки на другому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня магістра
денної форми навчання
за спеціальністю 262 Право
галузі знань 08 Право**

**м. Хмельницький
2023**

ЗМІСТ

		Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	– 4
	1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 4
	1.2. Лекції	5
	1.3. Семінарські (практичні) заняття	– 6
	1.4. Самостійна робота студентів	– 27
	1.5. Підсумковий контроль	– 29
2.	Схема нарахування балів	– 32
3.	Рекомендовані джерела	– 34
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 38

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ тем и	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	сем. (прак).	лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	ем.(пр	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1.	Тема 1. Поняття, види і значення кримінально-правової кваліфікації.		2				5		2				7
2.	Тема 2. Підстави кримінально-правової кваліфікації		2				6						7
3.	Тема 3. Принципи кримінально-правової кваліфікації		2				6						6
4.	Тема 4. Кваліфікація протиправних діянь із урахуванням стадії їх вчинення.		2	2			5		2				7
5.	Тема 5. Кваліфікація співучасті при вчиненні кримінальних правопорушень.		2	2			6		2				7
6.	Тема 6. Кваліфікація посереднього виконання та причетності до вчинення кримінального правопорушення.		2	2			5						7
7.	Тема 7. Кваліфікація множинності кримінальних правопорушень.		2	2			5		2				7
8.	Тема 8. Кваліфікація діянь, вчинених за обставин, що виключають їх кримінальну протиправність.			2			5						7
9.	Тема 9. Особливості розмежування кримінально-правових норм та співвідношення складів кримінальних правопорушень.			2			6						7
10.	Тема 10. Кваліфікація конкуренції кримінально-правових норм.		2	2			5						7
11.	Тема 11. Кваліфікація діянь, вчинених за відсутності всіх ознак складу кримінального правопорушення.						6						7
	Всього годин:	90	16	14			60	90	8	6			76

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Поняття, види і значення кримінально-правової кваліфікації.	2
1.1.	Поняття кримінально-правової кваліфікації.	
1.2.	Юридичне закріплення кримінально-правової кваліфікації.	
1.3.	Види кримінально-правової кваліфікації.	
1.4.	Значення правильної кримінально-правової кваліфікації.	
2.	Підстави кримінально-правової кваліфікації	2
2.1.	Поняття і види підстав кримінально-правової кваліфікації.	
2.2.	Фактична підстава кримінально-правової кваліфікації.	
2.3.	Нормативна підстава кримінально-правової кваліфікації.	
2.4.	Склад кримінального правопорушення і його значення для кримінально-правової кваліфікації.	
3.	Принципи кримінально-правової кваліфікації	2
3.1.	Поняття та ознаки принципів кримінально-правової кваліфікації.	
3.2.	Види принципів кримінально-правової кваліфікації.	
4.	Кваліфікація протиправних діянь із урахуванням стадії їх вчинення.	2
4.1.	Кваліфікація закінченого кримінального правопорушення.	
4.2.	Кваліфікація готування до кримінального правопорушення.	
4.3.	Кваліфікація замаху на кримінальне правопорушення.	
4.4.	Кваліфікація у зв'язку з добровільною відмовою від вчинення кримінального правопорушення.	
5.	Кваліфікація співучасті при вчиненні кримінальних правопорушень.	2
5.1.	Форми співучасті і їх вплив на кваліфікацію.	
5.2.	Кваліфікація кримінальних правопорушень, що вчинюються у співвиконавстві.	
5.3.	Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, що вчинюються з розподілом ролей.	
5.4.	Кваліфікація кримінальних правопорушень, що вчинюються організованою групою.	
5.5.	Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, що вчиняються зі спеціальним суб'єктом.	
6.	Кваліфікація посереднього виконання та причетності до вчинення кримінального правопорушення.	2
6.1.	Поняття посереднього виконання кримінального правопорушення та його відмінність від співучасті у кримінальному правопорушенні.	
6.2.	Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень при їх посередньому виконанні.	
6.3.	Поняття та форми причетності до кримінальних правопорушень.	
6.4.	Особливості кваліфікації окремих форм причетності до кримінальних правопорушень.	
7.	Кваліфікація множинності кримінальних правопорушень.	2
7.1.	Форми множинності кримінальних правопорушень та їх вплив на кваліфікацію.	
7.2.	Кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень.	
7.3.	Особливості кваліфікації повторності кримінальних правопорушень.	
7.4.	Кваліфікація рецидиву кримінальних правопорушень.	
7.5.	Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, що створюють кілька форм множинності кримінальних правопорушень одночасно.	
8.	Кваліфікація діянь, вчинених за обставин, що виключають їх	2

	кримінальну протиправність.	
8.1.	Види обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння та їх вплив на кримінально-правову кваліфікацію.	
8.2.	Кваліфікація діянь, вчинених за наявності окремих видів обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, передбачених нормами	
8.3.	Загальної частини КК.	
8.4.	Кваліфікація діянь, вчинених за наявності обставин, які усувають кримінальну протиправність діянь, передбачених нормами Особливої частини КК.	
9.	Особливості розмежування кримінально-правових норм та співвідношення складів кримінальних правопорушень.	
9.1.	Теоретичні засади розмежування кримінально-правових норм.	
9.2.	Розмежування кримінально-правових норм від норм інших галузей права.	
9.3.	Кримінально-правові норми та склади кримінальних правопорушень, які підлягають розмежуванню.	
9.4.	Розмежування кримінальних правопорушень за ознаками складу кримінального правопорушення.	
10.	Кваліфікація конкуренції кримінально-правових норм	
10.1	Поняття конкуренції кримінально-правових норм.	
10.2	Розмежування конкуренції кримінально-правових норм та суміжних правових інститутів.	
10.3	Види конкуренції кримінально-правових норм.	
10.4	Правила подолання конкуренції кримінально-правових норм.	
11.	Кваліфікація діянь, вчинених за відсутності всіх ознак складу кримінального правопорушення	
11.1	Поняття відсутності ознак складу кримінального правопорушення.	
11.2	Правове значення встановлення відсутності ознак складу кримінального правопорушення.	
11.3	Особливості кваліфікації кримінального правопорушення при відсутності ознак складу кримінального правопорушення.	
	Усього	16

1.3. Семінарські заняття

Семінарське (практичне) заняття 1

Тема: Кваліфікація протиправних діянь із урахуванням стадії їх вчинення.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Кваліфікація закінченого кримінального правопорушення. Види стадій вчинення кримінального правопорушення, які враховуються при їх кваліфікації. Поняття закінченого кримінального правопорушення, момент закінчення окремих видів кримінальних правопорушень (з матеріальним, формальним, “усіченим” складом, з кількома альтернативними чи обов’язковими діями або наслідками, продовжуваних, триваючих, вчинених у співучасті). Значення кваліфікації кримінального правопорушення як закінченого.
2. Кваліфікація готування до кримінального правопорушення. Види попередньої кримінально протиправної діяльності та підстава кримінальної відповідальності за неї. Формула кваліфікації попередньої кримінально протиправної діяльності. Загальні вимоги до кваліфікації попередньої протиправної діяльності. Поняття готування до кримінального правопорушення та його ознаки. Загальні правила кваліфікації готування

до кримінального правопорушення. Кваліфікація готування до кримінального правопорушення при альтернативному і неконкретизованому умислі.

3. Кваліфікація замаху на кримінальне правопорушення. Поняття замаху на кримінальне правопорушення та його ознаки. Кримінальні правопорушення, при вчиненні яких замах неможливий. Загальні правила кваліфікації замаху на кримінальне правопорушення.
4. Кваліфікація у зв'язку з добровільною відмовою від вчинення кримінального правопорушення. Питання кваліфікації, які вирішуються у зв'язку з добровільною відмовою від вчинення кримінального правопорушення. Посягання, від якого здійснюється добровільна відмова. Добровільна відмова і суміжні кримінально-правові інститути. Відмінність між дієвим каяттям і добровільною відмовою від вчинення кримінального правопорушення. Види добровільної відмови. Кваліфікація добровільної відмови.

Письмові завдання та задачі до заняття:

1. Випишіть номери статей Особливої частини КК, в яких передбачені відповідні кримінальні правопорушення (по 2-3 приклади кожного виду). Вкажіть (усно) момент закінчення кожного такого кримінального правопорушення:

- а) з матеріальним складом, де є один суспільно небезпечний наслідок;
- б) з матеріальним складом, де є кілька альтернативних суспільно-небезпечних наслідків;
- в) з матеріальним складом, де є кілька обов'язкових наслідків;
- г) з формальним складом, де є одне суспільно небезпечне діяння;
- д) з формальним складом, де є кілька альтернативних суспільно-небезпечних діянь;
- е) з формальним складом, де є кілька обов'язкових суспільно-небезпечних діянь;
- є) з "усіченим" складом;
- ж) продовжувані;
- з) триваючі;
- і) "складені".

2. Сформулюйте і запишіть по одному прикладу таких кримінальних правопорушень:

- а) продовжуваного;
- б) триваючого;
- в) з двома обов'язковими наслідками;
- г) з усіченим складом.

3. Сформулюйте і запишіть приклади замаху на кримінальне правопорушення:

- а) закінченого;
- б) незакінченого.

Задачі:

1.Тетяна вмовляла Івана вбити Миколу, так як Микола її залишив заради іншої жінки. Іван відразу погодився, а подумавши ніч, відмовився брати участь у цьому злочині. Дайте кримінально-правову оцінку діям Дмитра та Тетяни.

2.Іван готуючись вчинити терористичний акт виготовив вибуховий пристрій проте від доведення злочину до кінця відмовився. Вибуховий пристрій впродовж тривалого часу зберігав у себе в квартирі. Дайте кримінально-правову оцінку діям Івана.

3.Іван, Петро та Данило домовилися вчинити крадіжку в особливо великому розмірі з банківського сейфу. Іван повинен був дістати коди доступу до сейфу, проте передумав, на місце призначеної зустрічі не з'явився, що унеможливило вчинення злочину. Дайте кримінально-правову оцінку діям Івана, Петра та Данила.

4. Іван став членом злочинної організації «Помста», яка вчиняла умисні вбивства з мотивів расової нетерпимості. Учасі у жодному злочині, чи підготовці до нього, вчинюваному злочинною організацією Іван не брав. Через тиждень після вступу припинив зв'язки з організацією. Дайте кримінально-правову оцінку діям Івана.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: стадії кримінального правопорушення, готування, замах, добровільна відмова.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Попередня протиправна діяльність як кримінально-правове поняття, охоплює такі стадії вчинення кримінального правопорушення як:

- готування до кримінального правопорушення (яким, відповідно до ст. 14 КК є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення кримінального правопорушення, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення кримінального правопорушення);

- замах на кримінальне правопорушення (яким вважається, відповідно ст. 15 КК, вчинення особою з прямим умислом діяння безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, якщо при цьому не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі).

На рівні формули кваліфікації, попередня протиправна діяльність дістає відображення шляхом посилення на відповідну частину ст. 14 або ст. 15 КК.

У межах вчення про юридичний склад кримінального правопорушення попередня протиправна діяльність являє собою так званий “особливий юридичний склад кримінального правопорушення”, який утворений за допомогою відповідних положень ч. 1 ст. 14 КК або ч. 2 чи 3 ст. 15 і відповідних положень статті особливої частини КК.

Видами попередньої протиправної діяльності є відповідні стадії вчинення кримінального правопорушення – готування, замах.

За своїм кримінально-правовим змістом вони відрізняються одна від одної і від закінченого кримінального правопорушення перш за все співвідношенням фактично вчиненого діяння з об'єктивною стороною юридичного складу того закінченого кримінального правопорушення, який мав намір вчинити винний.

Загальне правило кваліфікації злочину, що вчиняється в кілька стадій: - якщо вчинення кримінального правопорушення “проходить” через кілька стадій, остаточна його кваліфікація здійснюється з урахуванням більш “пізньої” стадії; при цьому попередні стадії “поглинаються” більш пізньою і самостійної кваліфікації не одержують.

Семінарське (практичне) заняття 2

Тема: Кваліфікація співучасті при вчиненні кримінальних правопорушень.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Загальні положення кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті. Ознаки співучасті у кримінального правопорушення. Кримінальні правопорушення, вчинення яких у співучасті є неможливим (випадки, коли вчинення кримінального правопорушення кількома особами не є співучастю).

2. Підстава кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені у співучасті. Загальні правила кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті. Формула кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті.

3. Випадки, коли посягання співучасників кваліфікуються за різними статтями Особливої частини кримінального закону.

4. Кваліфікація вчиненого з врахуванням виду співучасника. Поняття виду співучасника. Класифікація видів співучасників.

5. Поняття та ознаки виконавця та співвиконавця кримінального правопорушення. Кваліфікація посягання виконавця та співвиконавця кримінального правопорушення.

6. Кваліфікація дій організатора, підбурювача, пособника кримінального правопорушення.

7. Кваліфікація співучасті у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом.

8. Кваліфікація кримінальних правопорушень, вчинених в складі групи осіб.

9. Кваліфікація кримінальних правопорушень, вчинених в складі групи осіб, яка діє за попередньою змовою.

10. Кваліфікація кримінальних правопорушень, вчинених в складі організованої групи. Кваліфікація кримінального правопорушення, вчиненого в складі злочинної організації. Їх відмінність.

11. Кваліфікація діянь співучасників за наявності ексцесу виконавця,

12. Кваліфікація невідомої співучасті та співучасті у незакінченому кримінальному правопорушенні.

Письмові завдання та задачі до заняття:

1. Випишіть номери статей Особливої частини КК України, де як ознака основного або кваліфікованого складу кримінального правопорушення передбачено вчинення кримінального правопорушення:

- а) злочинною організацією;
- б) організованою групою осіб;
- в) групою осіб за попередньою змовою;
- г) групою осіб.

2. Визначіть специфічні ознаки, якими відповідно до КК України, має бути наділена злочинна організація кожного з видів, передбачених чинним законодавством та запишіть такі ознаки.

3. З постанов Верховного Суду України, Верховного Суду, випишіть правові позиції, які стосуються понять:

- а) організованої групи осіб;
- б) групи осіб, що діють за попередньою змовою;
- в) групи осіб.

4. Сформулюйте приклад співучасті у незакінченому кримінальному правопорушенні. Запишіть формулу кваліфікації відповідно до наведеного Вами прикладу.

5. Випишіть зі статей Особливої частини КК України види співучасників організованих груп та злочинних організацій.

Задачі:

1. Іван шляхом насильства примушував Ганну займатися проституцією. Для того, щоб вона не втекла з борделю, тримав її під замком, за межі охоронюваної території борделю не випускав. Коли вона «працювала» з клієнтами, її також пильнувала охорона. Петро, який був постійним клієнтом цього борделю, знав, що Ганну примушують проти її волі надавати сексуальні послуги за гроші. Проте, весь час користувався її послугами. **Варіант:** Петро не знав про примушування Ганни, вважав, що вона займається проституцією добровільно.

Дайте кримінально-правову оцінку діям всіх персоніфікованих осіб.

2. Гнат був організатором та керівником озброєної банди, яка складалася з п'яти чоловік і мала своєю метою вчинення розбійних нападів. Василь, давній приятель Гната, не був членом банди і не знав про її існування. Одного разу за проханням Гната він надав допомогу трьом учасникам банди Гната, підвізши їх на своєму авто до місця вчинення злочину та забравши їх звідти. Гнат попередив Василя, що йдеться про одноразовий розбійний напад для того, щоб здобути кошти на оплату життєво важливої операції матері одного з нападників. **Варіант:** Василь знав, що злочин вчиняє банда.

Дайте кримінально-правову оцінку діям всіх персоніфікованих осіб.

3. Марина народила дитину в пологовому будинку. Дитина була небажаною для неї, бо батько дитини покинув її ще до народження немовляти і відмовлявся брати участь в її утриманні та вихованні. Мати Марини – Оксана, яка проживала з нею спільно, постійно підмовляла Марину вбити дитину, інакше погрожувала вигнати її з немовлям зі свого будинку, бо її дратував дитячий плач. Оксана обіцяла Марині позбутися тіла дитини, якщо Марина її задушить. Через два тижні вмовлянь і погроз Марина здалася і задушила дитину. Оксана, як і обіцяла, закопала труп дитини в лісопосадці за їхнім городом. Через кілька днів сусідські собаки розрили могилку.

Дайте кримінально-правову оцінку діям всіх персоніфікованих осіб.

4. Олексій мав вогнепальну нарізну зброю, яку він вивіз демобілізувавшись із зони АТО. Будучи невдоволеним грошовим забезпеченням, яке йому надавала держава, він вирішив здійснити напад на відділення комерційного банку для того, щоб заволодіти наявними там коштами. Вчинення ще й інших нападів він не планував. Розуміючи, що реалізувати свій злочинний намір самотужки не вдасться, він вирішив залучити ще й інших осіб. Для цього

Олексій поговорив з Миколою, Степаном, Ігорем та Йосипом та Леонідом, з кожним окремо, розповівши під час розмови про деталі свого плану. Йосип одразу відмовився. Всі інші погодилися. Проте, через кілька днів Степан повідомив, що відмовляється від участі в нападі на банк. В запланований час Олексій, Микола й Ігор, які знали, що в Олексія при собі є зброя і він має намір використати її під час нападу, ввірвалися до відділення банку, де одразу ж були схоплені працівниками спецпідрозділу національної поліції. Про планований напад органи національної поліції повідомив Ігор напередодні нападу, який злякавшись відповідальності вирішив таким чином не допустити вчинення злочину.

Дайте кримінально-правову оцінку діям всіх персоніфікованих осіб.

Вирішіть тести:

1. Яке з наведених положень, що стосуються кваліфікації співучасті та причетності щодо злочину „Бандитизм”, є неправильним?

1) заздалегідь не обіцяне укриття злочинної діяльності банди, що не була злочинною організацією, вчинене особою, котра усвідомлювала цей факт, кваліфікується як „Приховування злочину”;

2) особи, які не були членами банди і не усвідомлювали факту її існування, але своїми діями будь-яким чином сприяли банді у вчиненні нападу, несуть відповідальність за співучасть у злочині, що охоплювався їх умислом;

3) заздалегідь не обіцяне сприяння учасникам банди, яка була злочинною організацією, шляхом надання приміщень, сховищ, транспортних засобів, інформації, документів, технічних пристроїв, грошей, цінних паперів, вчинене особою, яка усвідомлювала факт існування банди як злочинної організації, кваліфікується за статтею 256 КК України „Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності”;

4) за ст.257 КК України „Бандитизм” як виконавці несуть відповідальність як особи, котрі були учасниками банди, так і особи, які не будучи членами банди, брали участь у вчинюваних бандою нападах, усвідомлюючи, що напади вчиняє саме банда;

5) заздалегідь обіцяне або заздалегідь не обіцяне укриття злочинної діяльності банди, вчинене членом банди кваліфікується за ст.256 КК України „Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності”.

2. Яке з наведених положень, що стосуються кваліфікації співучасті у злочині „Створення злочинної організації”, є неправильним?

1) заздалегідь обіцяне сприяння учасникам злочинної організації шляхом надання приміщень, сховищ, транспортних засобів, інформації, документів, технічних пристроїв, цінних паперів, вчинене особою, яка, не будучи учасником злочинної організації, усвідомлювала, що надає сприяння злочинній організації, кваліфікується як пособництво у злочині „Створення злочинної організації”;

2) заздалегідь не обіцяне здійснення дій щодо створення умов, які сприяють злочинній діяльності учасників злочинної організації, вчинене особою, яка усвідомлювала, що надає сприяння злочинній організації, кваліфікується як виконавська діяльність у злочині „Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності”;

3) особа, яка, не будучи членом злочинної організації, брала участь у злочині, вчинюваному такою організацією, але не усвідомлювала самого факту існування злочинної організації, несе відповідальність за співучасть у злочині, що охоплювався її умислом;

4) особа, яка організувала зустріч (сходку) представників злочинних організацій для розроблення планів і умов матеріального забезпечення злочинної діяльності є виконавцем (співвиконавцем) злочину „Створення злочинної організації”;

5) особа, яка, не будучи учасником злочинної організації, брала участь у злочинах що вчиняються злочинною організацією, усвідомлюючи факт існування злочинної організації, несе відповідальність як пособник злочину „Створення злочинної організації”.

3. Яке з наведених положень, що стосуються кваліфікації співучасті у бандитизмі, є неправильним?

1) особа, яка не була членом банди, але брала участь у вчинюваному бандою нападі, усвідомлюючи, що напад вчиняє банда, є співвиконавцем бандитизму; ч.1 ст.257

2) особа, яка не була членом банди, не брала безпосередньої участі у вчинюваному бандою нападі, але, усвідомлюючи, що напад вчиняє банда, лише будь-яким чином сприяла цьому нападу, є пособником бандитизму; ч.5 ст.27 – ст.257

3) особа, яка не була членом банди, і не усвідомлювала факту її існування, але своїми діями будь-яким чином сприяла банді у вчиненні нападу, є співучасником того злочину, який охоплювався її умислом; ч.5 ст. 27 – ч.4 ст.187

4) особа, яка вчинила заздалегідь не обіцяне сприяння учасникам банди, що була злочинною організацією, за умови усвідомлення цього факту, є виконавцем злочину, передбаченого ст.256 КК України „Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності”;

5) особа, яка не була членом банди, але брала участь у вчинюваному бандою нападі, усвідомлюючи, що напад вчиняє банда, співучасником бандитизму визнаватися не може.

4. Вкажіть правильні положення, які стосуються кримінальної відповідальності виконавця (співвиконавця) кримінального правопорушення:

1) виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини КК, яка передбачає вчинене ним кримінального правопорушення, і за відповідною частиною статті 27 КК України;

2) виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини КК України, яка передбачає вчинене ним кримінального правопорушення;

3) у разі добровільної відмови від вчинення кримінального правопорушення виконавцем (співвиконавцем) інші співучасники кримінальній відповідальності не підлягають;

4) у разі добровільної відмови від вчинення кримінального правопорушення виконавець (співвиконавець) не підлягає кримінальній відповідальності за наявності умов, передбачених статтею 17 КК України;

5) у разі добровільної відмови від вчинення кримінального правопорушення виконавцем (співвиконавцем) інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за готування до такого злочину або замах на те кримінального правопорушення, від вчинення якого відмовився виконавець;

6) у разі вчинення виконавцем незакінченого кримінального правопорушення інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому кримінального правопорушення;

7) у разі вчинення виконавцем незакінченого кримінального правопорушення він підлягає кримінальній відповідальності за готування до кримінального правопорушення чи замах на вчинення кримінального правопорушення;

8) виконавець не підлягає кримінальній відповідальності за готування до кримінального правопорушення невеликої тяжкості;

відповідальність кожного із співучасників залежить від стадії здійснення виконавцем (співвиконавцем) кримінального правопорушення.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: співучасть, види співучасників, співвиконавство, форми співучасті, розподіл ролей.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Традиційно в теорії Кримінального права співучасть поділяють на форми.

Критерієм (підставою) такого поділу є характер та зміст спільних дій співучасників, який відображений у відповідних кримінально-правових конструкціях на законодавчому рівні. Дані кримінально-правові конструкції передбачені як системи загальної частини (ст. 27) та статтями особливої частини, де на рівні юридичних складів конкретних кримінальних правопорушень відображені окремі форми співучасті.

При цьому в ряді випадків існують певні суперечності між кримінально-правовими конструкціями форм співучасті у кримінальному правопорушенні, що передбачені в особливій частині кримінального закону тих конструкцій, які втілені в ст. 27 КК.

Окремими формами співучасті є:

- Співвиконавство;

- Співучасть з розподілом ролей (групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою, злочинною організацією – діє принцип «матрьошки» - менш небезпечна форма співучасті своїми ознаками входить до більшої за ступенем небезпечності форм співучасті), в Особливій частині КК вчинення кримінального правопорушення групою осіб передбачене у 12 статтях – 121, 126, 152, 153, 293, 296, 316, 402, 404, 405, 406, 408;

Співучасть особливого роду: організована група; банда; злочинна організація. Третя форма співучасті в багатьох своїх проявах в принципі взагалі не охоплюється інститутом співучасті і потребує окремої законодавчої регламентації, як в межах загальної частини КК так і на рівні окремих юридичних складів конкретних кримінальних правопорушень.

Вплив окремих форм співучасті на кваліфікацію кримінального правопорушення, виходячи з загального підходу до цього питання можна визначити таким чином:

Вчинення кримінального правопорушення в певній формі співучасті не впливає на кваліфікацію взагалі (Н-д: співвиконавство у доведенні до самогубства; співвиконавство при спричиненні умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження; співвиконавство у порушенні порядку зайняття господарською та банківською діяльністю).

Вчинення кримінального правопорушення в окремій формі співучасті впливає на кваліфікацію таким чином що у її формулі з'являється посилання на ст. 27 КК (кваліфікація дій окремих співучасників при співучасті з розподілом ролей).

Вчинення кримінального правопорушення в окремій формі співучасті впливає на кваліфікацію таким чином, що вона – на рівні формули чи на рівні юридичного формулювання звинувачення включає фактичне вчинення кримінального правопорушення у співучасті в якості кваліфікуючої ознаки (обтяжуючі обставини) в межах юридичного складу конкретного кримінального правопорушення.

Вчинення кримінального правопорушення у певній формі співучасті впливає на його кваліфікацію таким чином, що в її формулі і юридичному формулюванні звинувачення ми інкримінуємо особі юридичний склад особливого кримінального правопорушення – саме той, який безпосередньо передбачає дану форму співучасті в якості окремого типу суспільно-небезпечної поведінки.

Семінарське (практичне) заняття 3

Тема: Кваліфікація посереднього виконання та причетності до вчинення кримінального правопорушення.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття посереднього виконання кримінального правопорушення та його ознаки.
2. Відмінність посереднього виконання кримінального правопорушення від співучасті у кримінальному правопорушенні.
3. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень при їх посередньому виконанні.
4. Поняття причетності до кримінального правопорушення.
5. Форми причетності до кримінального правопорушення.
6. Особливості кваліфікації заздалегідь необіцяного придбання або отримання, зберігання чи збуту майна, завідомо одержаного кримінально протиправним шляхом (ст. 198 КК).
7. Особливості кваліфікації заздалегідь необіцяного приховування тяжкого чи особливо тяжкого кримінального правопорушення (ст. 396 КК).
8. Особливості кваліфікації заздалегідь необіцяного потурання кримінальному правопорушенню (“попустительства”, “попускання”) - (ст.ст. 256, 364, 367, 426 КК).
9. Особливості кваліфікації заздалегідь обіцяного недонесення про кримінальне правопорушення (“неповідомлення про кримінальне правопорушення”).

Письмові завдання та задачі до заняття:

Задачі:

1. К. познайомився з трьома малолітніми Х., Б. та Ш., які втекли з дому та займалися жебрацтвом. К. надав їм їжу та одяг, а потім умовив їх на вчинення крадіжок з магазинів. У той

час, коли К. відволікав увагу продавців-консультантів, звертаючись до них з різними питаннями, Х., Б. та Ш. одягали на себе та ховали під одягом різні речі, вчиняючи в такий спосіб їх крадіжку з магазину. Протягом місяця малолітні обікрали п'ять магазинів. Викрадений товар вони віддавали К., який його реалізовував на ринку, незначну частину грошей він віддавав малолітнім та купував їм продукти харчування. Чи можна говорити про співучасть у кп за таких умов? Ким у даному випадку є К.?

2. Ш. підбурив неповнолітніх К. та Г. вчиняти крадіжки з квартир громадян на перших поверхах будинків. При цьому К. або Г. проникали до квартир через кватирку вікна та потім передавали викрадені речі Ш. На час вчинення крадіжок К. і Г. не виповнилося 14 років. Чи можна говорити про співучасть у кп за таких умов? Ким у даному випадку є Ш.?

3. Працівник геологорозвідувальної служби П. під час полювання помітив на світанку, що в кущах поблизу селища щось ворухиться. Вважаючи, що то ведмідь побіг до будинку, розбудив Ж. і повідомив про це. Вони взяли рушниці, підкралися до берега річки та здійснили постріли в кущі, звідки чути було тріск гілок. Пострілом з рушниці П. був убитий К., який там випадково перебував, а куля з рушниці Ж. не зачепила останнього. Чи можна говорити про співучасть у злочині за таких умов? Визначити роль П. і Ж. у вчиненні кп.

Варіант: Внаслідок того, що рушниці П. та Ж. були новими й раніше з них постріли не здійснювалися, експертизою не встановлено з чиєї рушниці було вбито К.

4. Водій А. віз директора заводу Р. на вокзал. Через несправності в моторі дорогою вони зупинилися на півгодини. Побояючись запізнитися на потяг, Р. наказав водієві їхати дуже швидко. Внаслідок перевищення швидкості на мокрому асфальті А. не впорався з керування при повороті, виїхав на тротуар і збив пішохода Д., який від заподіяних тілесних ушкоджень помер на місці події. Чи можна говорити про співучасть у кп за таких умов? Визначити роль А. і Р. у вчиненні кп.

Варіант: Р. лише попрохав А. їхати швидше.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: причетність, посереднє виконання, попустительство, попускання.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Посереднє виконання кримінального правопорушення – один із субінститутів КП, який фіксує певні особливості виконання кримінального правопорушення з використанням інших осіб. У цій якості даний субінститут не може розглядатися в межах інституту співучасті оскільки в даному разі відповідний феномен, що ним виражається, не містить однієї чи декількох загальних ознак поняття співучасті у кримінальному правопорушенні.

Власний кримінально-правовий зміст поняття посереднього виконання може бути визначений таким чином: посереднє виконання кримінального правопорушення – це використання з боку особи, що є суб'єктом КП з точки зору його загальних ознак (вік, осудність та статус фізичної особи), інших осіб, які такими суб'єктами не є, для виконання діяння, яке входить до об'єктивної сторони юридичного складу того кримінального правопорушення, який має намір вчинити суб'єкт. Оскільки фактичні “виконавці” діяння не є суб'єктами КП – у зв'язку з їх віком або неосудністю – свідоме використання таких виконавців за умови, що сам суб'єкт безпосередньої участі у виконанні такого діяння не бере, розглядається в КП як посереднє виконання кримінального правопорушення.

В теорії КП крім свідомого використання для вчинення кримінального правопорушення неосудних осіб, та осіб, що не досягли віку кримінальної відповідальності в поняття “посереднє виконання кримінального правопорушення” також включають:

а) використання для спричинення протиправного наслідку особи, яка діє необережно (тобто і сама вчинює кримінального правопорушення з необережності і має нести

відповідальність за нього);

б) особу, яка спричинює відповідний суспільно-небезпечний наслідок за відсутністю вини з її боку (так зване “невинувате спричинення”);

в) особу, яка вчинює кримінальне правопорушення умисно, але при відсутності двостороннього зв'язку з іншою особою, характерного для співучасті у кримінальному правопорушенні (деякі вчені вважають достатнім для співучасті і одностороннього зв'язку).

Таким чином посереднє виконання кримінального правопорушення, як відповідний субінститут кримінального права має вирішувати певні кримінально-правові ситуації, які виникають при кваліфікації дій особи, що виконує об'єктивну сторону складу відповідного кримінального правопорушення за допомогою інших осіб при відсутності між ними ознак співучасті у кримінальному правопорушенні. У цьому разі співучасть у кримінальному правопорушенні відсутня тому, що:

а) при використанні неосудних осіб і осіб, що не досягли віку кримінальної відповідальності – немає такої ознаки співучасті, як спільне вчинення кримінального правопорушення двома суб'єктами кримінального права;

б) при тих різновидах посереднього виконання, які виділяються теорією Кримінального права відсутня така ознака співучасті, як умисний характер дій співучасників і усвідомлення спільності дій.

Відмінність посереднього виконання кримінального правопорушення від співучасті у кримінальному правопорушенні полягає в тому, що відповідний різновид посереднього виконання не містить принаймні однієї з обов'язкових ознак співучасті, зокрема посереднє виконання, у вигляді використання неосудних осіб та осіб, що не досягли віку кримінальної відповідальності не містить “кількісної” ознаки співучасті – співучасть має місце там, де у кримінальному правопорушенні беруть участь принаймні дві особи, що є суб'єктами кримінального права (кримінальної відповідальності).

Причетність до кримінального правопорушення – інститут ЗЧ КП, суміжний з інститутом співучасті.

Чинний КК поняття причетності до кримінального правопорушення не містить, тому воно становить собою теоретичну конструкцію. У теорії кримінального права не існує загальновизнаного визначення причетності до кримінального правопорушення.

Кримінально-правовий зміст поняття причетності до кримінального правопорушення може бути визначено таким чином:

Причетність до кримінального правопорушення – це вчинення однією особою конкретного діяння, яке перебуває у певному зв'язку із злочином, вчиненим іншою особою за відсутністю ознак співучасті у цьому кримінальному правопорушенні з боку особи, яка вчинила зазначене діяння.

В залежності від особливостей самого діяння і специфіки його зв'язку з кримінальним правопорушенням, що вчинюється іншою особою, причетність до кримінального правопорушення поділяється на 4 форми (інколи їх називають видами):

а) заздалегідь необіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного злочинним шляхом (ст. 198 КК);

б) заздалегідь необіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину (ст. 396 КК);

в) заздалегідь необіцяне потурання кримінальному правопорушенню (іноді використовуються терміни “попустительство”, “попущання”) - (ст.ст. 256, 364, 367, 426 КК);

г) заздалегідь обіцяне недонесення про кримінальне правопорушення (більш літературний термін – “неповідомлення про злочин”) – (ч. 7 ст. 27 КК не визнає ці діяння співучастю). На відміну від попередніх трьох форм причетності до кримінального правопорушення дана форма взагалі правопорушенням не визнається.

Кожна конкретна форма причетності до кримінального правопорушення має якісь спільні ознаки із співучастю у кримінальному правопорушенні і в той же час не містить принаймні однієї ознаки, характерної для співучасті – попередньої домовленості про спільне його вчинення (про ті ознаки співучасті, які відсутні в кожній з форм причетності до кримінального правопорушення).

Семінарське (практичне) заняття 4

Тема: Кваліфікація множинності кримінальних правопорушень.

Питання для усного опитування та дискусії

4. Поняття та значення множинності кримінальних правопорушень.
5. Ознаки множинності кримінальних правопорушень.
6. Значення множинності кримінальних правопорушень для вирішення питань, які регламентовані Загальною частиною Кримінального кодексу України.
7. Вказівки на множинність кримінальних правопорушень в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України.
8. Класифікація видів множинності.
9. Питання кваліфікації окремих видів одиничних кримінальних правопорушень (продовжуваних, триваючих, складених).
10. Кваліфікація повторності кримінальних правопорушень.
11. Відмінність повторних кримінальних правопорушень від продовжуваних і триваючих.
12. Види та ознаки повторності (повторність, неодноразовість) та відмінність між ними.
13. Кваліфікація окремих видів повторності кримінальних правопорушень.
14. Кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень.
15. Види сукупності (ідеальна та реальна).
16. Кримінальні правопорушення, які не можуть утворювати ідеальну сукупність.
17. Поняття та види рецидиву кримінальних правопорушень.
18. Кваліфікація рецидиву кримінальних правопорушень.

Письмові завдання та задачі до заняття:

1. Вкажіть номери статей Особливої частини КК, в яких передбачене вчинення кп (по 2-3 приклади кожного виду): а) повторно; б) особою, раніше судимою за кп, передбачене цією статтею; в) за ознак пенітенціарного рецидиву.
2. Поясніть, в чому полягає невідповідність поняття повторності кп, наведеного в ч.1 ст.32 КК та сформульованого в примітці 1 до ст.185 КК. Запишіть приклади кількох статей Особливої частини КК, в яких повторність визначена відповідно до ч.1 ст.32 КК.
3. Сформулюйте приклад продовжуваного кп, передбаченого однією зі статей Особливої частини КК (на вибір – ст.ст. 225, 227, 229, 306, 368 КК).
4. Випишіть роз'яснення щодо відповідальності за повторність кп, які наводяться в постановах Пленуму ВСУ (у вигляді таблиці):

Назва злочину, питання повторності в якому роз'яснюються Верховним Судом України та стаття КК	Зміст роз'яснення	Де наведене відповідне роз'яснення	Примітка

Задачі:

№1. Петрушин познайомився на пляжі з Горловою і запросив її до себе додому подивитися відеофільми. Після їх перегляду він запропонував Горловій залишитися в нього на ніч, а коли та відмовилась, зачинив двері і, погрожуючи ножом, кілька разів вступав з нею в статевий зв'язок. Ранком Петрушин відвів Горлову на квартиру, де вона проживала. Через два дні він прийшов до Горлової і, побачивши, що господарів немає вдома, знову вчинив з нею статевий акт з погрозою застосування фізичного насильства.

Кваліфікуйте вчинене. Скільки кримінальних правопорушень вчинив Петрушин?

№2. Неповнолітній Федін був засуджений за вчинення крадіжки наручного годинника. При цьому суд кваліфікував його дії як вчинені повторно у зв'язку з тим, що раніш Федін декілька разів вчиняв крадіжки індивідуального майна, однак від кримінальної відповідальності був звільнений із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Визначить правильність кваліфікації судом дій Федина.

№3. Суботін з метою викрадення картини роботи майстра епохи італійського Відродження, вночі проник у приміщення музею, де викрав полотно. Одночасно в процесі вчинення крадіжки він знищив 3 скульптури італійських майстрів XVII ст., які мали велику художню цінність.

Під час спроби реалізації картини Суботін посварився з Гришком, який мав намір придбати полотно, і вбив його.

Кваліфікуйте вчинене. Визначить вид множинності кримінальних правопорушень.

№ 4. Федорченко у складі групи за попередньою змовою вчинив крадіжку. Після закінчення досудового слідства набрав чинності закон про амністію, що поширювався на Федорченка і передбачав звільнення його від кримінальної відповідальності. Через два тижні після звільнення від кримінальної відповідальності він викрав з магазину чоловіче пальто, вартість якого становила 12600 грн.

Варіант 1. Закон про амністію набрав чинності під час судового розгляду справи про першу крадіжку, Федорченка було звільнено від покарання за вироком суду, а крадіжку пальто він вчинив через три тижні після набрання цим вироком законної сили.

Кваліфікуйте вчинене. Чи мала місце в діях Федорченка множинність кримінальних правопорушень? Яке кримінально-правове значення має для вирішення цього питання закон про амністію ?

№ 5. Раків за умисне вбивство був засуджений на 12 років позбавлення волі. По відбутті 3-х років він вчинив втечу з ВТК. Знаходячись в розшуку, Раків вчинив 3 розбійні напади та 8 крадіжок індивідуального майна громадян. Кваліфікуйте вчинене. Визначить форму множинності кримінальних правопорушень.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: множинність, одиничне кримінальне правопорушення, повторність, сукупність, рецидив.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Чинне кримінальне законодавство України передбачає велику кількість (більше 10) окремих проявів множинності кримінальних правопорушень, утворених шляхом поєднання між собою кількох різних за своїм кримінально-правовим змістом ознак і підстав.

Відповідно, провести логічно-витриману і послідовну класифікацію цих проявів множинності кримінальних правопорушень (визначити види і підвиди множинності кримінальних правопорушень що включають різні ознаки і за ними віднести їх одночасно до кількох видів) з точки зору логічної операції класифікації в принципі недопустимо.

Тому, при характеристиці проявів множинності мова повинна йти не про їх класифікацію, а про певну систематизацію, в межах якої необхідно виділити найбільш типові форми множинності кримінальних правопорушень (а не її види) і визначити особливості кваліфікації цих форм множинності.

З урахуванням кожної з форм множинності кримінальних правопорушень, їх вплив на кваліфікацію може полягати в наступному:

1. вони безпосередньо впливають як на формулу кваліфікації так і на юридичне формулювання звинувачення.

2. Вони безпосередньо не впливають на формулу кваліфікації, але впливають на юридичне формулювання звинувачення.
3. Вони не впливають ні на формулу кваліфікації ні на юридичне формулювання звинувачення, але враховуються при обранні заходу кримінально-правового впливу.

Типовими формами множинності кримінальних правопорушень з точки зору їх впливу на кваліфікацію є сукупність кримінальних правопорушень і повторність кримінальних правопорушень (у власному розумінні цього – рецидив).

При цьому оскільки вони утворені шляхом поєднання ознак може мати місце ситуація коли вчинені кримінальні правопорушення утворюють кілька форм множинності.

На рівні юридичного формулювання звинувачення сукупність кримінальних правопорушень фіксується шляхом відтворення в процесуальному документі специфічних ознак кожної з інкримінованих особі юридичних складів кримінальних правопорушень: при цьому незалежно від виду сукупності кримінальних правопорушень (реальна, ідеальна, реально-ідеальна) кожний юридичний склад “розшифровується” окремо, незалежно від того, що окремі фактичні обставини “входять” до кількох юридичних складів одночасно. Таким чином розшифровка формули кваліфікації при множинності кримінальних правопорушень проводиться по кожному юридичному складу, таким чином начебто іншого юридичного складу особі взагалі не інкримінується.

Повторність – це форма множинності при якій в поведінці особи мають місце два або більше кримінальних правопорушень, що вчинюються в різний час. Наведене визначення охоплює собою як повторність у власному розумінні слова так і рецидив, оскільки кожна із зазначених форм множинності розглядається окремо. Для повторності (у власному розумінні слова) характерна ще одна ознака – за жоден із вчинених кримінальних правопорушень на час вчинення останнього особа не була засуджена. У межах даної навчальної дисципліни – на рівні визначення кваліфікації повторності кримінальних правопорушень – предметом розгляду є так звана спеціальна пов'язаність. Вона може бути визначена таким чином:

Спеціальна пов'язаність – це такий різновид їх множинності при якому в поведінці особи має місце наявність двох або більше юридичних складів тотожних кримінальних правопорушень, а у випадках прямо передбачених кримінальним законом однорідних кримінальних правопорушень, що вчинюються особою в різний час.

Рецидив кримінальних правопорушень – це форма їх множинності при якій особа будучи засуджена за один чи кілька кримінальних правопорушень, до погашення чи зняття судимості вчинює, один чи кілька нових кримінальних правопорушень.

Загальна особливість кваліфікації при рецидиві кримінальних правопорушень – факт вчинення особою попереднього кримінального правопорушення, за який вона уже засуджена при вчиненні наступного кримінального правопорушення окремої повторної кваліфікації не одержує (на відміну від сукупності чи повторності кримінальних правопорушень).

Загальні правила кваліфікації рецидиву кримінальних правопорушень – такі ж як і повторності кримінальних правопорушень.

Семінарське (практичне) заняття 5

Тема: Кваліфікація діянь, вчинених за обставин, що виключають їх кримінальну протиправність

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та ознаки обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Подібність кримінальних правопорушень і діянь, вчинених при обставинах, які усувають їх кримінальну протиправність. Правові підстави для визнання об'єктивно суспільно небезпечних діянь не кримінально протиправними.
3. Види обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння та їх вплив на кримінально-правову кваліфікацію.
4. Питання кримінально-правової кваліфікації, які вирішуються в зв'язку з застосуванням відповідних норм Загальної частини Кримінального кодексу України.

5. Кваліфікація діянь, вчинених за наявності окремих видів обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, передбачених нормами Загальної частини КК.
6. Кваліфікація діянь, вчинених за наявності обставин, які усувають кримінальну протиправність діяння, передбачених нормами Особливої частини КК.

Письмові завдання та задачі до заняття:

1. Випишіть умови правомірності кожного з виду обставин, які виключають злочинність діяння, передбачених чинним КК України.
2. Назвіть обставини, які виключають злочинність діяння, які прямо не передбачені чинним КК України. Запишіть приклади вчинення діянь за таких обставин та поясніть, як здійснюється їх правова оцінка.
3. Запишіть приклади діянь, вчинених за таких обставин, що виключають їх злочинність:
 - а) фізичний або психічний примус;
 - б) виконання наказу або розпорядження;
 - в) діяння, пов'язане з ризиком;
 - г) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації.
4. Випишіть рішення ЄСПЛ, у яких закріплена правова позиція щодо обставин, за яких позбавлення життя іншої людини може бути виправданим.
5. Випишіть рішення ЄСПЛ, у яких закріплена правова позиція щодо недопустимості застосування катування людини за жодних обставин.

Вирішіть задачі:

1. Іван, будучи напідпитку, галасував, нецензурно лявся та чіплявся до пасажирів у громадському транспорті. На зауваження пасажирів не реагував. Тоді Микола, заподіявши декілька ударів в обличчя, вивів Івана з транспорту. Дайте правову оцінку діям Миколи.
2. Степан відмовився оплатити проїзд у маршрутному таксі. Тоді водій Роман почав виштовхувати пасажирів із транспорту. Однак на виході внаслідок поштовху Степан зачепився і впав. Внаслідок падіння було заподіяно середньої тяжкості тілесні ушкодження. Дайте правову оцінку діям Романа.
3. Ірина пізно ввечері поверталася додому через парк. Раптом на неї напав Семен. Вимагаючи зняти з неї коштовності, Семен погрожував ножом. З переляку Ірина з усієї сили замахнулася Семенові по голові важкою сумкою. Семен від несподіваного удару впав, вдарившись головою об бордюр. У результаті цього Семен помер. Дайте правову оцінку діям Ірини.
4. У нічному клубі виникла сварка між Мирославою і її хлопцем Русланом. Руслан почав штовхати дівчину, потім почав бити її долонею по обличчю. Це побачив брат Мирослави – Ігор. Вирішивши заступитись за сестру, Ігор заподіяв Русланові ножове поранення в передпліччя. Судово-медична експертиза встановила, що заподіяні тілесні ушкодження належать до середньої тяжкості. Дайте правову оцінку діям Ігоря.
5. У дискотеці Оксана побила Ірину, яка відбила її хлопця Олексія. Олексій, щойно дізнавшись про це, схопив Оксану, яка вихвалялася своїм «подвигом» перед подругами, за волосся, жбурнув її на землю і заподіяв декілька ударів ногою в живіт. Дайте правову оцінку діям Олексія.
6. Ввечері у парку Антон, сильним поштовхом зваливши жінку на землю, відібрав у неї сумку і телефон та почав тікати. Ярослав, який випадково проходив поруч, почувши крик жінки, кинувся наздоганяти Антона. Наздогнавши Антона, Ярослав скрутив йому руки та повалив на землю. Внаслідок падіння Антону було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження. Дайте правову оцінку діям Ярослава.
7. Дмитро у супермаркеті побачив, як Марко засунув руку у сумку молодої дівчини. Не довго думаючи, Дмитро заподіяв декілька сильних ударів по голові і обличчю Марка. Судово-медична

експертиза встановила, що заподіяні тілесні ушкодження належать до тяжких. Дайте правову оцінку діям Дмитра.

8. Олег згвалтував Мирославу. Однак, маючи хороші зв'язки у правоохоронних органах, Олег «домігся» звільнення від покарання з випробуванням. Тоді батько Мирослави - Владислав, перестрівши у під'їзді Олега, вилив в обличчя кислоти, заподіявши тяжкі тілесні ушкодження. Дайте правову оцінку діям Владислава.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, необхідна оборона, уявна оборона, затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, крайня необхідність, фізичний або психічний примус, діяння, пов'язане з ризиком, виконання наказу або розпорядження.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, — це передбачені КК, а також іншими законодавчими актами зовнішньо схожі із кп суспільно корисні (соціальна прийнятні) і правомірні вчинки, які здійснені за наявності певних підстав і виключають кримінальну протиправність діяння, а тим самим і кримінальну відповідальність особи за заподіяну шкоду.

Зазначені обставини характеризуються низкою загальних ознак.

1) всі вони являють собою свідомі і вольові вчинки людини у формі дії (наприклад, необхідна оборона) або бездіяльності (наприклад, ненадання допомоги при виконанні наказу).

2) це зовнішня подібність (збіг) фактичних, видимих, об'єктивних ознак здійсненого вчинку і відповідного злочину (наприклад, позбавлення життя при необхідній обороні збігається із зовнішніми ознаками вбивства, а застосування зброї працівником міліції при затриманні небезпечного злочинця — з видимими ознаками перевищення влади тощо).

3) що вони мають незлочинний характер, їм властива правомірність заподіяння шкоди.

4) ці обставини є суспільно корисні, тобто такі, що відповідають інтересам особи, суспільства або держави.

5) дана ознака характеризує кримінально-правові наслідки вчинення діянь, що складають зміст обставин, що виключають злочинність діянь. Ці наслідки полягають у тому, що вчинення таких діянь, якщо вони відповідають приписам закону, виключає кримінальну відповідальність особи за заподіяну шкоду.

Теоретичне та практичне значення має виділення аналізованих обставин за такими підставами:

1) де вони передбачені. За цією підставою можуть бути виділені обставини, які передбачені:

- Кримінальним кодексом України;
- Конституцією України;
- міжнародно-правовими актами;

2) за соціальною оцінкою виділяються діяння:

- суспільно корисні;
- допустимі;

3) за зв'язком відповідних дій з поведінкою інших осіб:

- пов'язані зі злочинною поведінкою інших осіб;
- не пов'язані зі злочинною поведінкою інших осіб.

В цілому кваліфікація діяння, вчиненого при обставинах, які усувають його кримінальну протиправність складається з кримінально-правової оцінки:

1) підстав, наявності яких обумовлює право особи на відповідну поведінку (на заподіяння шкоди);

2) заподіяної шкоди;

3) діяння, яке визнається вчиненим при обставині, що усуває його злочинність.

Кваліфікація аналізованих діянь має певні особливості. Їх обумовлено, зокрема, тим, що:

- здійснюють кримінально-правове оцінювання поведінки інших осіб, яка викликала вчинення діяння. Причому в певних випадках констатують, що така поведінка, принаймні за зовнішніми ознаками, є злочинною (за умов необхідної оборони та затриманні злочинця);
- оцінюють шкоду, заподіяну в результаті вчинення діяння, за обставин, які усувають їх злочинність, тобто констатують, що заподіяна шкода за загальним правилом є ознакою певного злочину;
- визначають наявність або ж відсутність передбачених законом ознак, характерних для конкретної підстави, яка усуває кримінальну протиправність діяння;
- результатом оцінювання є висновок про те, що поведінка особи була правомірною, або ж, що діяння вчинене за відсутності обставин, які усувають його злочинність;
- оцінюють діяння, яке заподіяло шкоду, що перевищує допустиму.

Семінарське (практичне) заняття 6

Тема: Особливості розмежування кримінально-правових норм та співвідношення складів кримінальних правопорушень

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття розмежування кримінально-правових норм та складів кримінальних правопорушень.
2. Об'єкт і критерії розмежування кримінально-правових норм та складів кримінальних правопорушень.
3. Значення ознак складу злочину (залежно від їхнього функціонального призначення) як критеріїв розмежування відповідних юридичних конструкцій.
4. Підстави розмежування різних складів кримінальних правопорушень.
5. Розмежування складів кримінальних правопорушень, виділених за ступенем суспільної небезпеки.
6. Розмежування кримінально-правових норм від норм інших галузей права.
7. Розмежування злочину та проступку.
8. Розмежування кримінальних правопорушень за ознаками складу кримінального правопорушення.

Письмові завдання до заняття:

Проаналізуйте на власний вибір п'ять Постанов Верховного Суду України, визначте, які правила розмежування складів кримінальних правопорушень зі спільними ознаками прямо чи опосередковано формулює Верховний Суд України. Оцініть теоретичну обґрунтованість цих правових позицій та перевірте, чи не скасовані вони Великою Палатою Верховного Суду.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: кримінально-правова норма, склад кримінального правопорушення, критерії розмежування кримінально-правових норм, критерії розмежування кримінально-правових норм та складів кримінальних правопорушень.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Розмежування будь-яких явищ, предметів, процесів має різнопланове значення та відіграє свою роль у багатьох аспектах:

- 1) гносеологічний, методологічний аспект проблеми розмежування полягає в тому, що останнє виступає інструментом пізнання природи об'єктів, які розмежовуються;

2) дидактична сторона розмежування полягає в тому, що це спрощує вивчення порівнюваних об'єктів. Відпадає потреба повторювати очевидні, вже відомі положення. Найдоступніше вивчати щось нове, невідоме, порівнюючи його з уже вивченим. Крім того, прийом порівняння дозволяє зосередитися на ключових елементах, які визначають суть явища;

3) практичний бік розмежування ефективний тим, що воно дає змогу перевірити правильність прийнятого рішення, попередити помилки або усунути їх.

Все це цілком і повністю поширюється і на кримінально-правову кваліфікацію. Розмежування, яке здійснюється в ході її проведення, є неодмінним атрибутом такої діяльності. За образним висловом В. М. Кудрявцева, розмежування злочинів є зворотною стороною їх кваліфікації. Однак розмежування при кваліфікації не зводиться лише до *розмежування кп*, його об'єкти значно різноманітніші.

Теорія розмежування складів кп, як і будь-яке інше наукове вчення, є результатом синтезу наукових знань (досягнень) різних наук, в першу чергу суспільних. В її основі лежать філософські знання, перш за все, діалектики та теорії систем. Висунення ідей, гіпотез в процесі окреслення цієї теорії та їх аргументація ґрунтуються на законах та правилах формальної логіки. Вона й сама є частиною суспільствознавства, оскільки предмет її дослідження лежить в площині суспільних наук.

Оскільки обґрунтовувана теорія є дослідженням правових явищ, це вчення будується під призмою сприйняття права, перш за все, як системи з усією її ієрархією, воно стоїть на правових догмах, оперує категоріями загальної теорії права та інших правових наук, то теорія розмежування складів кп належить до правових наук.

Предметом дослідження теорії розмежування складів кп, у вузькому розумінні, є зв'язки між елементами в системі складів кп зі спільними ознаками. Вона опирається на положення матеріального кримінального права. Використовує визнані наукові концепції всіх підрозділів науки кримінального права. Тож вона має кримінально-правовий характер.

У кримінально-правовій літературі термін «розмежування» використовують для позначення процесів мислення і їхніх результатів, що полягають у розрізненні різних явищ, понять, наприклад, понять «об'єкт» і «предмет» правових досліджень; складів кп; кп; норм кримінального права; статей; відповідальності; стадій; співучасті; сукупності і конкуренції кримінально-правових норм; нормативно-правових приписів, закріплених у Загальній частині КК; дії та бездіяльності у певному складі кп; поняття об'єкта вбивства як типової юридичної конструкції й поняття об'єкта вбивства як юридичної конструкції окремого виду вбивства; осудності та неосудності; конкретного складу кп і кп як конкретного акту вольової поведінки людини; бланкетних диспозицій та інших форм міжгалузевого зв'язку кримінального закону; протиправності кп та протиправності діяння; наслідків – шкоди об'єкту злочину і наслідків – шкоди учасникам суспільних відносин, тобто наслідків у широкому і вузькому розумінні слова; кордонів дії загальної норми, котре є завданням виняткової норми; видового та безпосереднього об'єктів за їх змістом. Щодо кожного з наведених об'єктів оперування терміном «розмежування» у відповідному контексті є цілком обґрунтованим, бо значення цього слова робить його застосовним до багатьох явищ.

Зміст розмежування складів кп полягає у визначенні місця і зв'язків конкретного складу кп у системі складів кп зі спільними ознаками, як її елемента, що здійснюється шляхом порівняння змісту та встановлення відношення між обсягами понять, що відображують кореспондуючі ознаки складів кп.

Розмежування складів злочинів відбувається на трьох рівнях:

- на рівні конструювання складу злочину, що здійснюється в процесі законотворчої діяльності;
- на рівні тлумачення кримінального закону;
- на рівні застосування кримінального закону, що здійснюється в процесі кримінально-правової кваліфікації.

Розмежування складів злочинів незалежно від того, чи воно здійснюється в ході законотворчості, чи в ході тлумачення закону, чи є складовою частиною кримінально-правової кваліфікації, ґрунтується на принципі системності права. Істотною характеристикою розмежування складів злочинів, є його співвідношення з іншими порівнюваними кримінально-правовими явищами.

Розмежування складів злочинів включене в процес кримінально-правової кваліфікації як її етап. Також воно є юридично-технічною складовою диференціації кримінальної відповідальності.

Теоретичні положення, з яких виходять при визначенні співвідношення положень кримінального і кримінального та адміністративного права давно відомі і навряд чи можуть оспорюватися. Серед них такі:

- якщо встановлена юридична відповідальність за менш небезпечне посягання (адміністративний проступок), то тим більше вона настає за більш тяжке (кримінальне правопорушення);
- некараність більш тяжкого правопорушення означає некараність менш тяжкого;
- верхня межа шкоди, заподіяної проступком, є, водночас, нижньою межею шкоди, за наявності якої настає кримінальна відповідальність;
- суперечливість, неясність, інші недоліки законодавства тлумачаться на користь особи, щодо якої застосовується закон;
- одні й ті ж діяння не можуть бути і кримінальним, і адміністративним правопорушенням;
- однакові терміни та термінологічні звороти в межах усієї системи права позначають одні й ті ж поняття і мають однакове значення.

Аналіз текстів КК та КпАП під кутом зору їх відповідності вказаним положенням дає підстави для ряду висновків, які стосуються співвідношення їх загальних та особливих частин.

Розмежування злочину та проступку.

Існують два види кримінальних правопорушень: 1) злочин; 2) кримінальний проступок. Розглянемо детальніше чим відрізняється проступок від злочину.

Кримінальний проступок - це дія або бездіяльність, передбачені кримінальним кодексом, за заподіяння якого передбачено основне покарання у виді штрафу, який не може бути більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або ж будь-яке покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

В цілому, загального визначення поняття злочин кримінальним кодексом не передбачено. Передбачено лише поділ злочинів на три види: нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини. Законодавець дав поняття кожному з перерахованих вище видів злочинів, на підстави чого можна вивести єдине поняття злочину.

Таким чином, злочином можна вважати передбачене кримінальним кодексом України діяння (дія або бездіяльність), за вчинення якого передбачено покарання у вигляді штрафу, розмір якого може бути не менше 3 і більше 25 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк до довічного позбавлення волі.

Порівняння визначень понять злочину й кримінального проступку свідчить, що відмінність між ними полягає в тому, що види кримінального правопорушення передбачаються різними частинами КК України, а також у тому, що злочини вчиняються суб'єктами злочинів, а кримінальні проступки – суб'єктами кримінальних проступків.

Критерієм розмежування кримінальних проступків і злочинів має бути формальний критерій на рівні КК України. Відмінність між вказаними видами кримінальних правопорушень за об'єктивними й суб'єктивними ознаками може враховуватись лише під час законотворчої діяльності. Щодо розмежування за формальним критерієм вважаємо, що формальні критерії не повинні перетинатися за мірою покарання, тобто в разі, якщо за кримінальний проступок передбачається міра (межі) одного покарання, відповідно, вказана міра (межі) цього покарання не повинна співпадати з мірою цього ж покарання, передбаченою за злочини.

Отже, існування невизначеності в запровадженні інституту кримінальних проступків щодо з'ясування поняття кримінального правопорушення та його видів, встановлення критеріїв відмежування кримінальних проступків від злочинів і способу їх відображення в тексті КК України, обрання законодавчих прийомів запровадження інституту кримінального проступку, встановлення системи кримінальних проступків. Сподіваємось, що аналіз і пропозиції щодо виявлених недоліків досліджуваних проектів законів сприятимуть удосконаленню законодавчих прийомів запровадження інституту кримінальних проступків.

Семінарське (практичне) заняття 7
Тема: Кваліфікація конкуренції кримінально-правових норм

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та ознаки конкуренції кримінально-правових норм.
2. Особливості розмежування конкуренції та колізії норм.
3. Особливості розмежування конкуренції та сукупності кримінальних правопорушень.
4. Види конкуренції кримінально-правових норм.
5. Особливості кваліфікації конкуренції загальної і спеціальної норм.
6. Особливості кваліфікації конкуренції частин і цілого.
7. Особливості кваліфікації конкуренції спеціальних складів тотожних кримінальних правопорушень.
8. Особливості кваліфікації конкуренції спеціальних складів однорідних кримінальних правопорушень.

Письмові завдання та задачі до заняття:

Задача 1. Повертаючись з весілля вночі додому, п'яний Ватрич побачив ще більш п'яного односельця Лукашука, що ледве тримався на ногах, вчепившись за паркан. У відповідь на пропозицію Ватрича йти додому разом Лукашук висловився нецензурно. Тоді Ватрич витяг з кишені пляшку горілки і завдав нею Лукашуку удару по голові, збивши його з ніг, а коли той намагався звестись на ноги, повторив удар. Пляшка розбилась. Тоді Ватрич почав завдавати Лукашуку ударів у різні частини тіла ногами й гострою шийкою пляшки, а також підібраним з землі каменем. Після цього Ватрич волоком потяг Лукашука до мосту. Коли Лукашук застогнав, Ватрич каменем ще кілька разів ударив його по голові та скинув у річку. Потерпілому було заподіяно смертельні тілесні ушкодження, зокрема, закриту травму черепа з крововиливом у мозок. Смерть Лукашука настала від утоплення. Кваліфікуйте дії відповідно до умови задачі.

Задача 2. Надвечір Жгунтій на закріпленій за ним автомашині ЗІЛ-555 разом з Ткаченком під'їхав до закускової. Ткаченко познайомив його зі Скубієм та Бойком. Бажаючи пригостити їх пивом, Жгунтій намагався взяти його поза чергою. Буфетниця відмовила йому в цьому. Жгунтій образив її нецензурними словами в присутності багатьох відвідувачів, вчинив дебош. Скубій і Бойко, яким не вдалося вгамувати Жгунтія, виштовхали його на вулицю і стояли біля входу, розмовляючи між собою. Жгунтій сів за кермо автомашини і з відстані 20-22 м спрямував її на них. Вони встигли відскочити. Трирічній Наталі Кабуловій, яка стояла поряд з ними і не встигла забігти в приміщення, внаслідок наїзду були спричинені тяжкі тілесні ушкодження, від яких вона померла на місці. Кваліфікуйте дії відповідно до умови задачі.

Задача 3. Водій вантажної автомашини ГАЗ-53 Мурадян був притягнутий до кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 286 КК України за вчинення автоаварії, що призвела до смерті потерпілого. Не визнаючи себе винним, Мурадян твердив, що їхав по шосе зі швидкістю 40-50 км/год. Раптово зустрічна машина "Волга" в безпосередній близькості - за 12-14 м - зробила поворот вліво, створивши аварійну обстановку. Він не мав можливості на такій відстані зупинити автомобіль і зманеврував вправо. На обочині машини зіткнулись. Шофер "Волги" Карпенко від одержаних ушкоджень помер. Ці обставини підтверджені іншими доказами в справі. Мурадян вважає, що він Правил дорожнього руху не порушував. Він не передбачив і не міг передбачити, що шофер зустрічної машини своїми діями створить аварійну обстановку. Оцініть обґрунтованість міркувань Мурадяна, дайте правову оцінку діям Мурадяна і Карпенка.

Вирішіть тестові завдання:

1. В якій відповіді правильно вказано як повинні вирішуватися можливі колізії між положеннями міжнародно-правових актів і КК України:
А) перевагу завжди мають положення КК України як єдиного акта, що визначає кримінальну протиправність, караність та інші кримінально-правові наслідки діяння;
Б) перевагу має той акт, який прийнятий пізніше;

- В) питання вирішується дипломатичним шляхом;
- Г) якщо з положень міжнародно-правового акта вбачається, що відповідальність за певні дії, криміналізовані в КК України, не повинна наставати, то перевагу мають положення міжнародно-правового акта;
- Д) якщо діяння вчинене громадянином України, то перевага віддається КК України, якщо іноземцем чи особою без громадянства - то міжнародно-правовому акту.
2. В якій відповіді правильно вказано, як слід вирішувати колізії, які полягають у невідповідності між положеннями КК і положеннями, закріпленими в нормативно-правових актах інших галузей права:
- А) якщо діяння є правомірним відповідно до положень чинних нормативно-правових актів, то воно не може бути визнане кп, хоча б формально й було передбачене в КК;
- Б) питання вирішується на користь положень, закріплених в КК;
- В) такі колізії взагалі не можуть бути вирішені в ході правозастосування;
- Г) колізія вирішується на користь нормативно-правового акта, прийнятого раніше;
- Д) жодна з наведених відповідей не є правильною.
3. В якій відповіді вказано правильне положення, що стосується кваліфікації у разі конкуренції кримінально-правових норм:
- А) за наявності конкуренції кількох спеціальних норм, кожна з яких передбачає кваліфікований вид кп, перевага надається нормі, що передбачає найбільш тяжкий вид кп;
- Б) за наявності конкуренції загальної і спеціальної норм перевага надається загальній нормі; В) за наявності конкуренції норм скоєне кваліфікується за всіма конкуруючими нормами;
- Г) за наявності конкуренції кількох спеціальних норм пріоритет надається загальній нормі; Д) якщо скоєне не передбачене жодною із спеціальних норм, то воно кваліфікується за загальною нормою.
4. В якій відповіді вказано правильне положення, що стосується кваліфікації з урахуванням конкуренції кримінально-правових норм:
- А) правил подолання конкуренції загальної і спеціальної норм не існує;
- Б) якщо скоєне не передбачене жодною із спеціальних норм, то воно кваліфікується за загальною нормою;
- В) за наявності конкуренції кількох спеціальних норм, кожна з яких передбачає кваліфікований вид кп, перевага надається нормі, що передбачає найбільш тяжкий вид кп;
- Г) за конкуренції кількох спеціальних норм пріоритет надається нормі, яка більш "сприятлива" для особи, дії якої кваліфікуються;
- Д) за конкуренції норми про складене кп і норм, які утворюють таке кп, скоєне кваліфікується за сукупністю конкуруючих норм.
5. Конкуренція кримінально-правових норм – це:
- А) вчинення двох чи більше кп, кожен із яких утворює ознаки самостійного кп, за які особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності;
- Б) встановлення і юридичне закріплення точної відповідності між юридично значимими ознаками вчиненого діяння і ознаками складу кп, передбаченого кримінально-правовою нормою;
- В) неузгодженість між нормами за їх змістом;
- Г) вчинення особою двох або більше кп, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини цього Кодексу, за жоден з яких її не було засуджено;
- Д) коли вчинено одне кп, яке передбачене кількома кримінально-правовими нормами, що містять склади кп, між якими не існує логічного відношення тотожності.
6. В якій (-их) відповіді (-ях) правильно вказано правила подолання конкуренції кримінально-правових норм?
- А) під час конкуренції частини і цілого вчинене кваліфікується за нормою-частиною;
- Б) під час конкуренції кількох спеціальних норм, одна з яких передбачає відповідальність за кваліфікований склад кп, а інша - за привілейований, вчинене кваліфікується за нормою, що передбачає привілейований склад кп;

В) під час конкуренції кількох спеціальних норм, одна з яких передбачає відповідальність за кваліфікований склад кп, а інша - за особливо кваліфікований, вчинене кваліфікується за нормою, що передбачає особливо кваліфікований склад кп;

Г) під час конкуренції загальної і спеціальної норм вчинене кваліфікується за нормою, що передбачає привілейований склад кп;

Д) під час конкуренції загальної і спеціальної норм вчинене кваліфікується за загальною нормою.

7. Між нормами про умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини та вбивство через необережність існує співвідношення:

А) загальної і спеціальної норм;

Б) кількох спеціальних норм;

В) норм про "ціле і частину";

Г) універсальної і виключної норм;

Д) жодна з відповідей не характеризує співвідношення цих норм.

8. Між нормами про крадіжку та про простий грабіж існує співвідношення:

А) норм, що містять суміжні склади злочинів;

Б) загальної і спеціальної норм;

В) кількох спеціальних норм;

Г) норм про "ціле і частину";

Д) універсальної і виключної норм.

9. У якому співвідношенні перебувають норми про „Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання” і „Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця”:

А) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;

Б) можуть конкурувати як частина і ціле;

В) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшувачими ознаками;

Г) передбачають суміжні склади злочинів;

Д) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшувачі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

10. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Вбивство через необережність” і „Незаконне проведення абортів, що спричинило смерть потерпілої”?

А) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;

Б) можуть конкурувати як частина і ціле;

В) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшувачими ознаками;

Г) передбачають суміжні склади злочинів;

Д) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшувачі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

11. Який тип співвідношення складів злочинів зі спільними ознаками перебуває за межами ієрархії типів співвідношення складів кп зі спільними ознаками:

А) суміжних складів кпе;

Б) передбачених конкуруючими, як загальна і спеціальна, нормами;

В) передбачених конкуруючими, як частина і ціле, нормами;

Г) тотожності, що тягне колізію кримінально-правових норм;

Д) передбачених конкуруючими, як кілька спеціальних, нормами;

12. Назвіть статті Особливої частини КК України, що передбачають кп, у яких реалізація мети досягається уже фактом вчинення самого діяння, котре вчиняється з цією метою:

А) ч. 2 ст. 121 КК України „Умисне тяжке тілесне ушкодження”;

Б) ч.1 ст. 115 КК України «Умисне вбивство»;

В) ч.1 ст. 185 КК України «Крадіжка»;

Г) ч. 1. Ст. 186 КК України «Грабіж»;

Д) ч.1 ст. 190 КК України «Шахрайство».

13. У якому співвідношенні перебувають норми про „Вбивство через необережність” і „Залишення в небезпеці, що спричинило смерть потерпілої особи”?

А) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;

- Б) можуть конкурувати як частина і ціле;
- В) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- Г) передбачають суміжні склади злочинів;
- Д) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

14. Статті Особливої частини КК України, у диспозиціях яких, що описують основний чи кваліфікований склад певного кп, вказується на поєднання суспільно небезпечного діяння, що є ознакою цього складу кп, із певним способом вчинення цього ж кп:

- А) ч. 1 ст. 187 „Розбій”;
- Б) „Створення злочинної організації” (ст. 255 КК України);
- В) „Бандитизм” (ст. 257 КК України);
- Г) „Диверсія” (ст. 113 КК України);
- Д) „Умисне вбивство” (ч. 1 ст. 115 КК України);

15. Назвіть статтю Особливої частини КК України, у диспозиції якої вказано на поєднання суспільно небезпечного діяння, що є ознакою цього складу кп, із діянням, що водночас є ознакою іншого складу кп або із самим іншим складом кп, й таке поєднання є кваліфікуючою ознакою:

- А) ч. 2 ст. 110 "Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України";
- Б) „Створення злочинної організації” (ст. 255 КК України);
- В) „Бандитизм” (ст. 257 КК України);
- Г) „Диверсія” (ст. 113 КК України);
- Д) „Умисне вбивство” (ч. 1 ст. 115 КК України).

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: конкуренція, колізія, сукупність, правила кваліфікації.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Термін «конкуренція» походить від лат. *concurrere*, яке означає бігти разом (наввипередки); стикатися, змагатися, зіштовхуватися.

Конкуренція кримінально-правових норм не є самостійним інститутом Кримінального права.

А.А. Герцезон визначав конкуренцію як наявність двох або декількох кримінальних законів, які в рівній мірі передбачають караність даного діяння.

Вона являє собою певну специфічну ситуацію, яка виникає при кваліфікації злочинів, коли фактичні обставини містять одночасно декілька юридичних складів відповідних злочинів, але при кваліфікації необхідно інкримінувати особі лише одне з них.

Фактичні обставини, що містять декілька складів злочину штрихування показує, що юридичні склади злочинів є різними.

Подібність конкуренції кримінально-правових норм і сукупності злочинів полягає у тому, що фактичні обставини повністю охоплюються кількома юридичними складами.

Відмінність конкуренції кримінально-правових норм від сукупності:

а) при конкуренції кримінально-правових норм фактичні обставини повністю охоплюються кожним з юридичних складів (в її класичному варіанті) зокрема при конкуренції загальної і спеціальної норм і при конкуренції частин і цілого, але оскільки вчинено один (одиначний) злочин, інкримінуватися при кваліфікації має лише один з кількох юридичних складів;

б) при сукупності кримінальних правопорушень фактичні обставини лише частково охоплюються кожним з юридичних складів, тому при кваліфікації (для її повноти і правильності) необхідно інкримінувати два або більше юридичні склади.

Звідси висновок: такі різновиди “конкуренції” як часткова кваліфікація, конкуренція між основним і “кваліфікуючим складом злочинів (їх досить часто виділяють в літературі) кваліфікацією кримінально-правових норм у власному розумінні слова взагалі...”

Від конкуренції кримінально-правових норм слід відрізняти таке поняття як колізія в

кримінальному праві. термін «колізія» походить від лат. *collisio* – зіткнення протилежних сил, устремлінь чи інтересів. В праві під колізією звичайно розуміють таке співвідношення між двома чи більше юридичними положеннями, коли вони спрямовані на регламентацію одного і того ж питання, але по-різному його вирішують. Тому застосування одного з них виключає застосування іншого, з кількох право положень, які перебувають у колізії, слід визначити лише одне, яке є чинним.

Наявні в кримінально-правовій літературі погляди щодо поняття конкуренції кримінально-правових норм можна умовно поділити на чотири основні групи. При цьому слід погодитися з О.Марінім, що вихідним положенням, яке зумовлює розбіжності позицій авторів, є вирішення питання про співвідношення таких понять як «колізія» та «конкуренція» правових норм.

- 1) перша позиція полягає в тому, що конкуренція правових норм розглядається як вид колізії (М. Власенко – особливу групу становлять змістові колізійні норми, що усувають конфлікти між юридичними правилами, які діють одночасно на одній території);
- 2) колізія правових норм визнається видом їх конкуренції (В. Малков – колізію норм права не можна протиставляти конкуренції, оскільки колізія норм права безпредметна поза вирішенням питання їх конкуренції);
- 3) конкуренція тотожна колізії (З. Незнакова – в теорії кримінального права не вживається навіть термін «колізія», а її деякі питання вивчені та розроблені щодо одного з різновидів колізії – конкуренції норм);
- 4) загальновизнаним є позиція, яка ґрунтується на невизнанні тотожності колізії і конкуренції кримінально-правових норм В.О. Навроцький, В.Н. Кудрявцев - при конкуренції вчиняється один злочин на відміну від сукупності, повторності та рецидиву. М.Й. Коржанський конкуренцію кримінально-правових норм визначив як ситуацію, що виникає лише тоді, коли було вчинено один злочин, але такий злочин має ознаки, передбачені двома (кількома) кримінально-правовими нормами.

На думку О. Маріна, єдиною спільною ознакою колізії та конкуренції кримінально-правових норм є подвійне нормативне регулювання одного й того ж суспільного відношення. На цій основі він пропонує наступне визначення:

Конкуренція кримінально-правових норм – це зумовлена наявністю кримінальному законодавстві принаймні двох кримінально-правових норм, спрямованих на врегулювання одного питання, нетипова ситуація в правозастосуванні. коли при кримінально-правовій оцінці одного суспільно небезпечного діяння на застосування претендують дві або більше функціонально пов'язані чинні кримінально-правові норми.

Колізія у свою чергу є результатом неузгодженості між деякими нормами закону, дублювання норм.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента полягає у виконанні індивідуального завдання у формі реферату. Завдання обирається студентом на початку семестру і виконується за усталеними вимогами.

1.4.1. Умови виконання завдань

Індивідуальне завдання студентів денної та заочної форми навчання виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента. Тема завдання обирається студентом добровільно і закріплюється за студентом викладачем на початку семестру. Підготовка індивідуального завдання у такій формі передбачає:

- підбір та опрацювання літератури за темою;
- складання плану роботи (вступ, *перше (друге) питання* - розкриття теоретичних аспектів проблеми, *друге (третє) питання* - аналіз фактичних та статистичних даних, висновки, список використаної літератури та інформаційних джерел);
- виклад основних ідей та пропозицій авторів;
- презентація індивідуального завдання на семінарських заняттях (виступ до 5 хвилин).

1.4.2. Теми рефератів

1. Поняття та значення кримінально-правової кваліфікації.
2. Види кримінально-правової кваліфікації. Критерії поділу кримінально-правової кваліфікації на окремі види.
3. Поняття та види підстав кримінально-правової кваліфікації.
4. Стадії кримінально-правової кваліфікації.
5. Поняття та види принципів кримінально-правової кваліфікації.
6. Склад кримінального правопорушення і його значення для кримінально-правової кваліфікації.
7. Поняття та види попередньої кримінально протиправної діяльності та її вплив на кваліфікацію кримінальних правопорушень.
8. Кримінально-правова оцінка поведінки особи, яка добровільно відмовилася від доведення кримінального правопорушення до кінця.
9. Форми співучасті та їх вплив на кваліфікацію кримінальних правопорушень.
10. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, що вчиняються з розподілом ролей.
11. Поняття, види ексцесу виконавця та їх значення при кваліфікації кримінальних правопорушень.
12. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, що вчиняються з розподілом ролей.
13. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень при їх посередньому виконанні.
14. Особливості кваліфікації причетності до кримінальних правопорушень.
15. Поняття конкуренції кримінально-правових норм та її відмінність від сукупності злочинів.
16. Кваліфікація повторності кримінальних правопорушень.
17. Кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень.
18. Кваліфікація рецидиву кримінальних правопорушень.
19. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, що створюють кілька форм множинності одночасно.
20. Кваліфікація діянь, вчинених за наявності обставин, передбачених статтями Особливої частини КК України.
21. Особливості кваліфікації вчинення кримінальних правопорушень проти життя особи.
22. Особливості кваліфікації вчинення кримінальних правопорушень проти здоров'я особи.
23. Особливості кваліфікації вчинення спеціальних кримінальних правопорушень проти життя особи.
24. Особливості кваліфікації вчинення кримінальних правопорушень проти статевої свободи особи.
25. Особливості кваліфікації вчинення кримінальних правопорушень проти статевої недоторканості особи.

1.4.3. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Метою виконання індивідуальних завдань є закріплення і систематизація студентами отриманих знань у процесі участі в аудиторних заняттях і самостійної роботи.

Для виконання індивідуальних завдань студенти повинні використовувати законодавчі та підзаконні акти, інструктивно-методичні матеріали, науково-монографічну літературу, статистичні дані, аналітичну інформацію.

Реферат виконується комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А 4 (210 мм х 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів: лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

Обсяг завдання має забезпечувати належне висвітлення теми і не повинен перевищувати 15-20 сторінок друкованого тексту шрифтом Times New Roman кеглем 14 з міжрядковим інтервалом 1,5.

Завдання повинно бути структурованою, тобто після титульного аркуша містити: план, вступ, два (три) розділи, висновки, список використаних джерел. Складові частини роботи не обов'язково починати з нового аркуша. Розділи плану роботи формулюються самостійно студентом як найважливіші напрями розкриття її теми. Виклад роботи подається за наведеним нижче порядком.

ПЛАН		
		Стор.
Вступ	-	2
1. (назва першого розділу)	-	3
2. (назва другого розділу)	-	6
3. (назва третього розділу)	-	9
Висновки	-	12
Список використаних джерел	-	14

Вступ

(Виклад змісту вступу)

1. (назва першого розділу)

(Виклад змісту першого розділу)

2. (назва другого розділу)

(Виклад змісту другого розділу)

3. (назва третього розділу)

(Виклад змісту третього розділу)

Висновки

(Виклад змісту висновків)

Список використаних джерел

Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання реферату і особистий підпис студента.

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль навчання для студентів денної та заочної форми навчання проводиться у формі заліку у письмовій формі.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття кримінально-правової кваліфікації.
2. Правові значення терміну “кваліфікація”.
3. Кримінально-правова кваліфікація як частина процесу застосування кримінального закону.
4. Зміст кримінально-правової кваліфікації.
5. Обсяг поняття кримінально-правової кваліфікації.
6. Види кримінально-правової кваліфікації за стадією, якої досягло посягання.
7. Види кримінально-правової кваліфікації виділені, виходячи з кількості кримінальних правопорушень, які піддані кваліфікації.
8. Дихотомічний поділ поняття кримінально-правової кваліфікації.
9. Види кваліфікації не злочинів.
10. Стадії кримінально-правової кваліфікації.
11. Поняття формули кримінально-правової кваліфікації.
12. Формулювання обвинувачення.
13. Загальні вимоги до формули кримінально-правової кваліфікації.

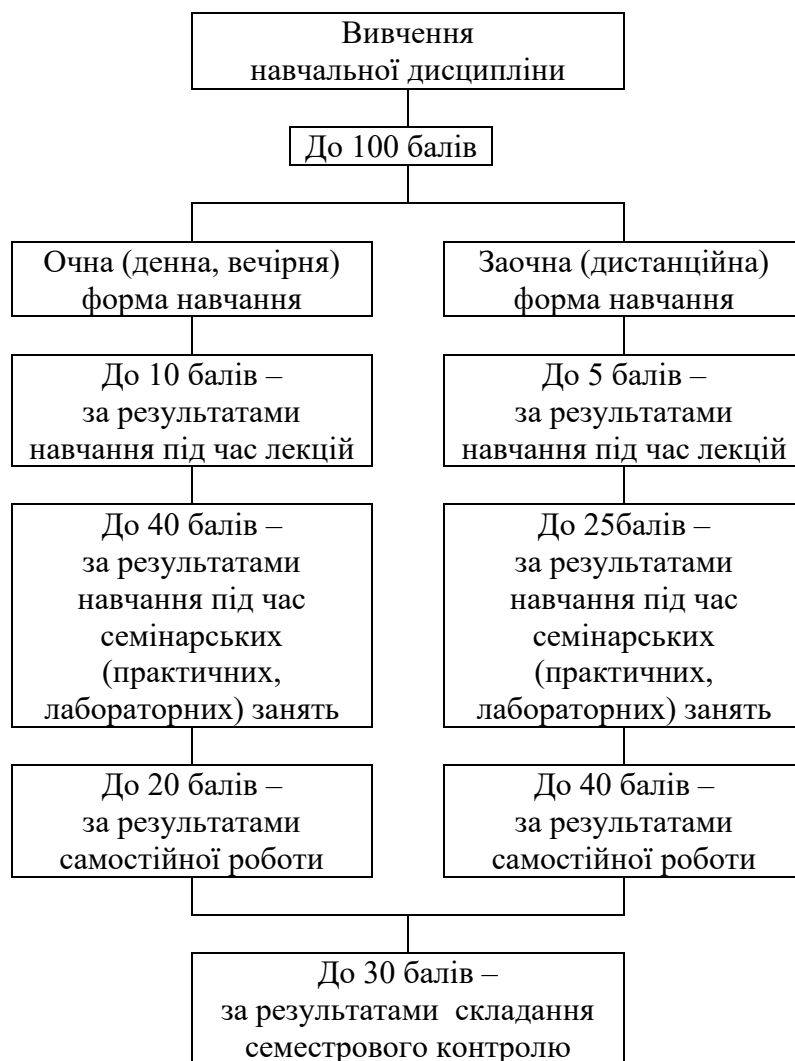
14. Назвіть випадки, коли обов'язок провести кримінально-правову оцінку покладається на громадян.
15. Значення правильної кримінально-правової кваліфікації.
16. Презумпція правильності кримінально-правової кваліфікації.
17. Яке значення має офіційна констатація того, що проведена кримінально-правова кваліфікація була неправильною?
18. Характеристика правильності кримінально-правової кваліфікації...
19. Неправильне застосування кримінального закону відповідно до чинного законодавства.
20. В чому може полягати неправильне застосування кримінального закону?
21. З якою формою вини вчиняються помилки у кримінально-правовій кваліфікації?
22. З якою формою вини вчиняються зловживання у кримінально-правовій кваліфікації?
23. Що становить собою кваліфікація "із запасом".
24. Неправильна кримінально-правова кваліфікація, яка залежно від суб'єктивного ставлення до неї становить собою або помилку або ж зловживання?
25. Характерні ознаки помилок у кримінально-правовій кваліфікації.
26. Підстави кримінально-правової кваліфікації.
27. Вимоги до підстав кримінально-правової кваліфікації.
28. Передумови кримінально-правової кваліфікації.
29. Фактична підстава кримінально-правової кваліфікації.
30. Юридична підстава кримінально-правової кваліфікації.
31. В якій відповіді вказана основна юридична підстава кримінально-правової кваліфікації.
32. Додаткові підстави кримінально-правової кваліфікації.
- 33.
34. Які фактичні обставини справи враховуються при кримінально-правовій кваліфікації?
35. Види правових норм, які використовуються у кримінально-правовій кваліфікації.
36. На які статті Загальної частини КК України здійснюється посилання у формулі кримінально-правової кваліфікації?
37. Яке значення практики ЄСПЛ у кримінально-правовій кваліфікації?
38. Принципи кримінально-правової кваліфікації.
39. В чому полягає принцип законності кримінально-правової кваліфікації?
40. В чому полягає принцип офіційності кримінально-правової кваліфікації?
41. В чому полягає принцип кримінально-правової кваліфікації – nonbisinidem?
42. У якій статті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. закріплений принцип nonbisinidem?
43. У якій статті КК України відображений принцип nonbisinidem?
44. У практиці ЄСПЛ дія правила «не двічі за одне й те саме: поширюється»?
45. Яке значення має ієрархічна побудова системи органів, що здійснюють кримінально-правову кваліфікацію?
46. Від кого повинна виходити ініціатива проведення кримінально-правової кваліфікації?
47. Що включає в себе процесуальна форма кримінально-правової кваліфікації ?
48. Кваліфікація кримінального правопорушення з урахуванням стадії його вчинення.
49. В чому полягає врахування стадії вчинення кримінального правопорушення у його кваліфікації?
50. Ознаки, які характеризують який елемент складу кримінального правопорушення, відіграють визначальну роль у визначенні моменту його закінчення.
51. Момент закінчення кримінального правопорушення з матеріальним складом?
52. Момент закінчення кримінального правопорушення з матеріальним складом з кількома альтернативними наслідками?
53. Момент закінчення кримінального правопорушення з матеріальним складом з кількома обов'язковими наслідками?
54. Момент закінчення кримінального правопорушення з формальним складом?
55. Момент закінчення кримінального правопорушення з формальним складом з кількома альтернативними діями?

56. Момент закінчення кримінального правопорушення з формальним складом з кількома обов'язковими діями?
57. Момент закінчення кримінального правопорушення з усиченим складом?
58. Момент закінчення продовжуваного кримінального правопорушення, яке складається з кількох посягань, кожне з яких становить собою адміністративний або дисциплінарний проступок?
59. Момент закінчення продовжуваного кримінального правопорушення, який складається з кількох посягань, кожне з яких могло б становити собою адміністративний проступок?
60. Момент закінчення продовжуваного кримінального правопорушення, яке складається з посягань, кожне з яких становить собою кримінальне правопорушення, причому вчинення кількох діянь не змінює правову оцінку скоєного?
61. Момент закінчення продовжуваного кримінального правопорушення, який складається з посягань, кожне з яких становить собою злочин, причому вчинення кількох діянь змінює правову оцінку скоєного (злочин стає кваліфікованим)?
62. Момент закінчення триваючого кримінального правопорушення?
63. Момент закінчення кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті?
64. Момент закінчення кримінального правопорушення, кваліфікованого за наслідками?
65. Момент закінчення "складеного" злочину:
66. Закінчений замах на кримінальне правопорушення.
67. Готування до кримінального правопорушення.
68. Кваліфікація замаху на кримінальне правопорушення з формальним складом.
69. Підстава кримінальної відповідальності при незакінченому кримінальному правопорушенні
70. Підстави кримінальної відповідальності за готування до кримінального правопорушення і замаху на кримінальне правопорушення.
71. Кваліфікація кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті.
72. Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті.
73. Коли вчинення кримінального правопорушення кількома особами не визнається співучастю?
74. Кваліфікація співучасті кримінального правопорушення з подвійною формою вини, кваліфікованого за наслідками.
75. Поняття співучасті у власному (тісному) розумінні слова.
76. Поняття співучасті особливого роду.
77. Критерії поділу форм співучасті.
78. Види співучасників.
79. В посяганні якого зі співучасників наявні всі без винятку ознаки складу кримінального правопорушення, передбачені статтею Особливої частини КК?
80. В посяганні якого із співучасників відсутні всі ознаки складу кримінального правопорушення, передбачені статтею Особливої частини КК?
81. Чому діяння організатора, підбурювача, пособника злочину слід кваліфікувати за статтею Особливої частини КК, яка передбачає посягання виконавця злочину з посиланням на відповідну частину (3,4 чи 5) ст.27 КК?
82. В чому полягає недолік кваліфікації діяння виконавця злочину, вчиненого у співучасті лише за статтею Особливої частини КК (без посилання на ч.1 ст.27 КК)?
83. Засади кваліфікації кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті.
84. Вплив помилки у визначенні фактичних обставин справи, допущена одним зі співучасників кримінального правопорушення.
85. Кваліфікація дії співучасника кримінального правопорушення, якщо інший його учасник допустив помилку у визначенні ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення?
86. Врахування у кваліфікації вчинення кримінального правопорушення у співучасті, коли окремі співучасники діють з альтернативним умислом?
87. Врахування у кваліфікації вчинення у співучасті кримінального правопорушення, коли окремі співучасники діють з неконкретизованим умислом?

88. Врахування у кваліфікації кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті, експес, допущений одним із співучасників?
89. Кваліфікація множинності кримінального правопорушення.
90. Що слід розуміти під кримінальним правопорушенням як елементом множинності кримінального правопорушення?
91. Ознаки множинності кримінального правопорушення.
92. Види множинності кримінального правопорушення.
93. Множинність кримінальних правопорушень за кількістю виконаних діянь.
94. Різновиди повторності кримінального правопорушення.
95. Одиначне кримінальне правопорушення як елемент множинності.
96. Просте (або унітарне) кримінальне правопорушення.
97. Ускладнене (складне) одиначне кримінальне правопорушення.
98. Ознаки сукупності кримінальних правопорушень.
99. Правила кваліфікації сукупності кримінальних правопорушень.
100. Види сукупності кримінальних правопорушень.
101. Рецидив кримінальних правопорушень.
102. Кваліфікація діянь, вчинених за обставин, що усувають їх кримінальну протиправність.
103. Якими нормативно-правовими актами можуть бути передбачені обставини, які виключають кримінальну протиправність діяння?
104. В чому полягає схожість кримінального правопорушення та діянь, вчинених за обставин, що виключають їх кримінальну протиправність?
105. Яке рішення має бути прийняте, коли констатовано, що діяння вчинене за наявності одночасно кількох обставин, які виключають протиправність діяння?
106. Ознаки, які характеризують обставини, які виключають кримінальну протиправність діяння:
107. Ознаки окремих обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
108. Умови правомірності кожної з обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
109. Положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., що стосується права особи на необхідну оборону.
110. Назвіть рішення ЄСПЛ, які інтерпретують право особи на необхідну оборону.
111. Щодо яких кримінальних правопорушень не допускається необхідна оборона?
112. Теоретичні засади розмежування кримінально-правових норм.
113. Розмежування кримінально-правових норм від норм інших галузей права.
114. Кримінально-правові норми та склади кримінальних правопорушень, які підлягають розмежуванню.
115. Розмежування кримінальних правопорушень за ознаками складу кримінального правопорушення.
116. Поняття конкуренції кримінально-правових норм.
117. Розмежування конкуренції кримінально-правових норм та суміжних правових інститутів.
118. Види конкуренції кримінально-правових норм.
119. Правила подолання конкуренції кримінально-правових норм.
120. Поняття відсутності ознак складу кримінального правопорушення.
121. Правове значення встановлення відсутності ознак складу кримінального правопорушення.
122. Особливості кваліфікації кримінального правопорушення при відсутності ознак складу кримінального правопорушення.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нархування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 8 лекційних занять за денною формою навчання, 6 – за заочною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій							
			1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Денна	8	1,3	2,5	3,8	5,0	6,3	7,5	8,8	10,0
2.	Заочна	4	1,3	2,5	3,8	5,0	x	x	x	x

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 7 семінарських занять за денною формою навчання, 3 – за заочною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (в редакції, затвердженій рішенням вченої ради від 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. За самостійну роботу студенти денної форми навчання можуть отримати максимум 20 балів, студенти заочної форми – максимум 40 балів

3. Рекомендовані джерела

3.1. Нормативно-правові акти:

- Конституція України від 28.06.1996. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ч. 2 ст. 2; ст. 4 протоколу №7) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
- ECtHR, Sergey Zolotukhin v. Russia 10 February 2009 (App. No. 1493/03) (пп. 79, 82) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cmiskp.echrcoe.int/tkp197/view.asp?item=11&portal>.
- Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
- Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

3.2. Рішення Конституційного Суду України:

- від 30 жовтня 2003 р. №18-рп/2003 (справа про службових осіб підприємств, установ, організацій) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=6955>;
- від 18 квітня 2012 р. №1—рп/2012 (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=6955>;
- від 1 грудня 2004 р. №18-рп/2004 (справа про «охоронюваний законом інтерес») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=6955>.

3.3. Судова практика

- Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D061282D942041D6C2257AF3003DC868](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D061282D942041D6C2257AF3003DC868).
- Постанови Верховного Суду України у кримінальних справах в порядку особливого провадження (де мало місце неоднакове застосування норм кримінального права) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/08C3AEB462140753C2257958002ED8C4?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=08C3AEB462140753C2257958002ED8C4&Count=500&>.

3.4. Основна література:

1. Бурчак Ф.Г. Квалификация преступлений. 2-е изд., доп. / Ф.Г. Бурчак. - К.: Политиздат Украины. - 1985. - 120 с.
2. Брич Л.П. Теорія розмежування складів злочинів / Л.П. Брич. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 712 с.
3. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев. - 2-е изд., перераб. и дополн. - М.: Юристъ. - 1999. - 304 с.
4. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений: учебное пособие / Б.А. Куринов. – М.: Изд-во Московского ун-та. - 1984. - 181 с.
5. Марін О.К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм / О.К. Марін. - К.: Атіка, 2003. – 224 с.

6. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації / В.О. Навроцький. – К.: ЮрінкомІнтер, 2009. – 534 с.
7. Хилук С. Кримінально-правові аспекти правил *non bis in idem* у практиці Європейського суду з прав людини / С. Хилук // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2012. – Випуск 55. – С.254-265.

3.5. Додаткова література:

1. Андрушко П.П. Поняття, види і значення кваліфікації злочинів / Андрушко П.П. // Вісник Київського університету. Сусп.- прав. науки. Вип 5. - К: Либідь. - 1992. – С. 87 – 94.
2. Антонюк Н.О. Зміст поняття «житло» під час диференціації кримінальної відповідальності за викрадення / Антонюк Н.О. // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Випуск 52. – 2011. – С. 254-261.
3. Бажанов М.И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины / Бажанов М.И. – Харьков: Право, 2000. - 128с.
4. Бажанов М.И. О функциях состава преступления (процессуальная функция) / Бажанов М.И. // Проблемы законности. Вып.29. - Харьков. - 1995. - С.96-102.
5. Баулин Ю.В. Обстоятельства, исключющие преступность деяния / Баулин Ю.В.. - Харьков: "Основа". - 1991. - 360 с.
6. Беніцький А.С. Причетність до злочину: проблеми кримінальної відповідальності: монограф / Беніцький А.С.. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. – 552 с.
7. Блум М.И. Некоторые вопросы квалификации действий соучастников / Блум М.И. // Вопросы борьбы с преступностью на современном этапе. - Рига: Изд-во Латв.ун-та. - 1978. - С.20-37.
8. Брич Л.П., Ясеницький В. Питання кримінального права в рішеннях Конституційного Суду України. – Львів: Паїс, 2004.
9. Гофман С.М. Сущность юридической квалификации преступлений / Гофман С.М. // Наук.зап.Львівун-ту ім.І.Франка. Серія юрид. - Том 38. Вип.3. - Львів. - 1956. - С.114-127.
10. Гультай М. Деякі проблеми виправлення помилок, пов'язаних з кваліфікацією злочинів / Гультай М. // Право України. - 2001. - № 3 – С. 72 – 75.
11. Дагель П.С. Алгоритм установления вины / Дагель П.С., Михеев Р.И. // Уголовная ответственность и ее реализация: межвузовский сборник. - Куйбышев: Куйбышевский госуд. ун-т. - 1985. - С. 26-37.
12. Зеленецький В.С. Уголовно-правовые проблемы возбуждения уголовного дела / Зеленецький В.С..- Харьков: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2001. - 108 с.
13. Зінченко І.О. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи : навч. посіб. / І.О. Зінченко, О.О. Володіна ; за заг. ред. М.І. Панова. – Харків: Право, 2019. – 248 с.
14. Зинченко И.А. Составные преступления в советском уголовном праве / Понятие, виды, некоторые проблемы квалификации и построения санкций/: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Харьков, 1990. - ХЮИ им.Ф.Э.Дзержинского. - 194с.
15. Кваліфікація злочинів: Навчальний посібник / За заг. редакцією О.О. Дудорова, Є.О. Письменського.— К.: Істина, 2010.— 430 с.
16. Кваша О.О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монограф. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013. – 560 с.
17. Кладков А. Квалификация преступлений, совершенных в соучастии. // Законность. - 1998. - №8. - С. 26-28.
18. Ковитиди О.Ф. Виды соучастников и значение их классификации для квалификации преступления. // Весы Фемиды. - 1999. - №1(12). - С.43-45.
19. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів. - К: ЮрінкомІнтер. - 1998. - 416 с.
20. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів. Навчальний посібник. Видання 2-ге. - К.: Атіка, 2002 - 640с.

21. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. - 2-е изд., перераб. и дополн. - М.: Юрист. - 1999. - 304 с.
22. Кузнецов В.В., Савченко А.В. Теорія кваліфікації злочинів: Підручник. За заг. ред.. професорів Є.М.Моїсєєва та О.М.Джузи, наук. ред. к.юн., доц. І.А.Вартилицька. - К.: Вид.Паливода А.В., 2006. - 300 с.
23. Лилак Д. Колізія і конкуренція законів.// Право України. - 2001. - №4. - С.18-20.
24. Малыхин В.П. Квалификация преступлений. Теоретические вопросы: Учебное пособие к спецкурсу. - Куйбышев: Куйбыш. ун-тет. - 1987. - 97 с.
25. Марін О. Конкуренція кримінально-правових норм та способи її вирішення: результати соціологічного дослідження.// Підприємництво, господарство і право. - 2001. - №10. - С.67-70.
26. Марін О. Причини виникнення та існування конкуренції кримінально-правових норм.// Вісник Львівського університету . Серія юридична. - Львів, 2001. - вип.36. - С.454-460.
27. Марін О.К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм. - К.: Атіка, 2003. - 224 с.
28. Марітчак Т. Причини помилок у кваліфікації злочинів: результат соціологічного дослідження // Право України. - 2001. - №7. - С.48-51.
29. Марітчак Т.М. Помилки у кваліфікації злочинів. К.: Атіка, 2004. - 188 с.
30. Миренский Б.А. Вопросы квалификации преступлений органами внутренних дел. / Под ред. Саркисянца. - Ташкент: Ташк. ВШ МВД СССР. - 1980. - 63 с.
31. Муравин А.Б. Мотивировка процессуальных решений следователя. // Проблемы социалистической законности. Вып.17. - Харьков. - 1986. - С.78-82.
32. Навроцький В. Вступ до Особливої частини кримінального права України. Лекції для студентів юридичного факультету. - Львів: Юрид. ф-т Львівського держ. ун-ту ім. І.Франка. - 1997. - 32 с.
33. Навроцький В., Тростюк З. Тлумачний словник Особливої частини кримінального законодавства України. - Львів: Юридичний ф-т Львівського держ. ун-ту ім. І.Франка. - 1997. - 127 с.
34. Навроцький В.О. Законодавча регламентація правил кваліфікації злочинів // Вісник Львівського університету, серія юридична. 1994. Вип.31. - Львів. - 1994. - С.80-83.
35. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина. Курс лекцій. К.: Знання, КОО, 2000. - 771 с.
36. Навроцький В.О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960р. та 2001р.). - К.: Атіка, 2001. - 272 с.
37. Навроцький В.О. Проблеми кваліфікації злочинів: Конспект лекцій. - Львів: Львівський держ. ун-т. - 1993. - 80 с.
38. Навроцький В.О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації. - К.: Атіка. - 1999. - 464 с.
39. Навроцький В.О. Кримінально-правова кваліфікація. Конспект лекцій. // Життя і право. - 2004. - №11. - С.2-78.
40. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 704 с.
41. Основи кваліфікації злочинів : навч. посіб. / [М.І.панов, І.О.Зінченко, О.О.Володіна та ін.]; за заг.ред. М.І.Панова. - Харків: Право, 2019. - С.48.
42. Панов Н.И. Преступление: методологические аспекты исследования и отражения в уголовном законе. // Проблемы законности. Вып.30. - Харьков: - С.121-129.
43. Питання кримінального права у рішеннях Конституційного Суду України / упорядники: Л.П. Брич, О.І. Денькович, Л.В. Курило та ін. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. - 263 с.
44. Практика судів України з кримінальних справ (2006–2007) / уклад.: В.В. Сташис, В.І. Тютюгін ; за заг. ред. В.В. Сташиса. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 880 с.
45. Практика судів України з кримінальних справ (2008–2011) / уклад. В.І. Тютюгін ; за заг. ред. В.Я. Тація. - Х. : Одиссей, 2011. - 568 с.

46. Практика судів України з кримінальних справ (2012–2013 рр.) / уклад. В.І. Тютюгін ; за заг. ред. В.Я. Тація. – Х. : Право, 2014. – 704 с.
47. Практика судів України з кримінальних справ (2014-2015 рр.) / уклад. В.І. Тютюгін ; за заг. ред. В.Я. Тація. – Х. : Право, 2016. – 800 с.
48. Практика застосування Верховним Судом України положень Загальної частини Кримінального кодексу України / уклад. О.П. Горох ; за заг. ред. А.А. Музики. – К. : «Центр учбової літератури, 2017. – 524 с.
49. Практика застосування Верховним Судом України положень Особливої частини Кримінального кодексу України / уклад. О.П. Горох ; за заг. ред. А.А. Музики. – К. : «Центр учбової літератури, 2017. – 915 с.
50. Рарог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. – СПб: Юридический центр Пресс, 2003. – 279 с.
51. Рарог А.И. Настольная книга судьи по квалификации преступлений. Практическое пособие. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 224 с.
144. Соловійов О.В. Фактична нормативність рішень Європейського суду з прав людини і чинники, що її обумовлюють / О.В. Соловійов // Права людини. – 2006. – № 22. – [Електронний ресурс]. – режим доступу до документу : <http://www.khpg.org/index.php?id=1154523190>.
145. Сташис В.В., Бажанов М.І. Шляхи оновлення кримінального законодавства України. // Вісник Академії правових наук України. - 1993. - №1. - С.112-121.
52. Тарарухин С.А. Квалификация преступлений в судебной и следственной практике. -К.: Юринком -1995.- 208 с.
53. Тарарухин С.А. Понятие и значение квалификации преступлений: Учебное пособие. - К.: КВШ МВД СССР. - 1990. - 60 с.
54. Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве.- Харьков: "Вища школа". - 1988. - 198 с.
55. Тацій В.Я. Правова наука та її завдання щодо забезпечення розвитку громадянського суспільства в Україні. // Наука та наукознавство. - 1999. - №1. - С.22-28.
56. Тростюк З.А. Понятійний апарат Особливої частини кримінального кодексу України. К.: Атіка, 2003. – 144 с.
57. Ус. О.В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекція. – Х. : Право, 2018. – 368 с.
58. Усатий Г.О. Кримінально-правовий компроміс. – К.: Атіка, 2001. – 128 с.
59. Хилюк С.В. Nullum crimen sine lege у практиці Європейського суду з прав людини / С.В. Хилюк // Проблеми державотворення і захисту прав людини: Матеріали XIX звітної науково – практичної конференції 7-8 лютого 2013 року, Львів. – Л.: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013.
60. Хилюк С. Правило NULLUM CRIMEN SINE LEGE в інтерпретації Європейського суду з прав людини / С.В. Хилюк // Підприємництво, господарство і право. – 2013. - №4. – С. 47-52.
61. Хилюк С.В. Умови правомірності окремих обставин, що виключають злочинність діяння в світлі стандартів Європейського Суду з прав людини // Теорія та практика протидії злочинності в сучасних умовах: тези доповідей та повідомлень учасників міжнародної наук.-практ. конф., 31 жовтня 2014 р., Львів. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – С. 307-310.
62. Чвялева Е.В. Предмет юридической квалификации. // Проблемы социалистической законности. - Вып.17. - Харьков. - 1986. - С.103-106.
63. Шапченко С.Д. Оценочные признаки в составах конкретных преступлений: автореферат дис. ...канд. юрид. наук. - К. - 1988. - 22 с.

3.6. Інформаційні ресурси:

Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua/>
Верховний Суд України <http://www.scourt.gov.ua/>
Вищий Господарський суд України <http://www.arbitr.gov.ua/>
Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>

Міністерство юстиції України <http://www.minjust.gov.ua/>
Інформаційно-пошукова система по законодавству "Ліга": <http://www.liga.kiev.ua/>
Єдиний державний реєстр судових рішень України - www.reyestr.court.gov.ua/
Європейський суд з прав людини - <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>.

Розробник:

Доцент кафедри кримінального права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
28 серпня 2023 року

Наталія ПЛИСЮК

Схвалено кафедрою кримінального права та процесу 28 серпня 2023 року 28 серпня 2023 року, протокол № 1.

Декан юридичного факультету

_____ Віктор ЗАХАРЧУК

28 серпня 2023 року